

DIN ISTORICUL PĂDURII ROMĂNEȘTI (IV) PATRIMONIUL SILVIC. LIMITELE PRELUCRĂRII ȘI COMERCIALIZĂRII LEMNULUI

C. BOTEZ

Pentru a putea analiza situația fondului silvestru, considerăm absolut util a schița în prealabil starea sa în timpul participării României la marea conflagrație mondială, întrucât aceasta ne permite să evidențiem grava moștenire economică preluată, să prezentăm adevăratul vandalism petrecut cu „aurul verde“, să surprindem mai clar marea panamă a lemnului, să reliefăm la reala valoare abuzurile înfăptuite de trupele Puterilor Centrale.

1. SITUAȚIA ECONOMIEI FORESTIERE ÎN ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Prima conflagrație mondială și-a pus o grea pecete asupra economiei forestiere, ca, de altfel, asupra tuturor compartimentelor economiei naționale, asupra condițiilor de muncă și de trai ale maselor muncitoare. După unele calcule, în acest război, industria lemnului a suferit pierderi care s-au ridicat la 182 890 569 lei aur, mai mult decît rafinăriile de petrol¹.

În teritoriul vremelnic ocupat de Puterile Centrale

Tabloul sumbru al războiului a fost surprins cu o mare forță evocatoare de C. Kirițescu care arăta, în epocă, apăsarea și exploatarea prădalnică a economiei, „devastarea cu furie a pădurilor“². Este semnificativ faptul că așa-numita secțiune a VII-a pentru industrializarea și vânzarea lemnului de pe lângă statul major economic a fost înființată prin ordinul Ministerului de război german nr. 26.090/a I de la 26 septembrie 1916, adică mai înainte de ocuparea unei părți a teritoriului României³. Profitînd de faptul că au devenit temporar stăpîne pe bogatul nostru fond forestier, armatele germane s-au apucat să doboare cele mai frumoase și mai prețioase păduri. Ordinul dat de Berlin era de a se proceda la tăierea pădurilor „după cum cerea administrația căilor ferate germane și de a nu se ține socoteală de vreo considerație oarecare, de vreun protest eventual din partea administrației silvice românești“⁴. Asupra pădurilor a început un jaf „de o barbarie înspăimîntătoare: se taie, se curăță tot. Lemnele bune, transportate în Germania, Turcia... Tot ceea ce nu se poate transporta, se face mangal. Dacă ar putea, ar ridica și căra chiar pămîntul! Din toate pădurile liniile Decauville se întind pînă în stația de încărcare. S-au tăiat chiar parcurile orașelor, ca acele de la Trivalea Piteștilor. Ferăstraiele din Bușteni, Azuga, Cîmpulung fasoncăză ziua și noaptea lemnul, sau îl transformă în putini, butoaie, lăzi“⁵.

¹ M. Manoilescu, *Silvicultura și tehnica*, București, 1922, p. 10; detalii asupra pierderilor pentru unele întreprinderi, a se vedea și în Arhivele Statului Ilfov, secția comercială, dos. 2/1920, vol. II, nepag.

² Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916—1919*, ediția a II-a, ș.a., p. 278.

³ „Revista pădurilor“, ianuarie-iunie 1919, p. 22.

⁴ Idem, ianuarie-martie 1920, p. 70—71.

⁵ Virgiliu Drăghiceanu, *707 zile sub cultura pumnului german*, București, 1920, p. 88—89.

Fabricile de cherestea au lucrat neîntrerupt sub presiunea administrației germane, folosind lemn de toate speciile, dar mai ales de rășinoase și stejar, ceea ce a contribuit la exterminarea lor pe întinse regiuni⁶.

Tot molidul și bradul din zone întinse a fost doborât, astfel încît — după cum sublinia un contemporan — „ți-e mai mare jalea cînd vezi că din pădurile întinse ce populau acești munți, azi nu au mai rămas decît pe ici-colo cîte un molid tînăr, și acela uscat...”, iar pe jos, ca niște învinși ai barbarilor năvălitori, brazi falnici trîntiți de secura lor nemiloasă⁷.

La fel s-au petrecut faptele și în fondul regiunii a IV-a silvice care cuprindea județele Buzău, Brăila, R. Sărat și Putna, ca și Văile Nișcovului, Buzăului, Pișcovului și Slănicului⁸. Din 17 mari trupuri de pădure cît deținea ocolul silvic Bobești, numai una, aceea din Vărtina (județul Romanai) a scăpat netăiată; celelalte au fost defrișate fără a se ține seama de cele mai elementare legi ale culturii forestiere. Exploatarea s-a efectuat sub directa dirijare a comendurii militare care a scos pînă și pe bătrîni la defrișarea pădurilor⁹. Pentru unele perimetre au fost folosite echipe de militari forestieri germani, cu misiunea de a urmări și extrage exemplarele rarissime de arbori, ori de a organiza tăierea unor perimetre de păduri cu specii deosebite¹⁰.

În anul 1918, administrația germană a căilor ferate a fasonat 2 500 000 traverse de stejar pentru expedierea în Germania (1 500 000 bucăți) și Austria (1 000 000 bucăți). Aproximativ 1/3 din total a rămas pînă la urmă în țară, întrucît nu au putut fi transportate la timp¹¹. Atît de minuțioasă era exploatarea pădurilor încît din unele păduri s-a rechiziționat ghinda și jirul, precum și fructele de castan sălbatic pentru a servi la extragerea de uleiuri¹². Pentru tăbăcăriile germane au fost brăcuite păduri întregi în scopul de a strînge cantități cît mai mari de coajă taninoasă¹³.

Pur și simplu a fost urmărită cu asiduitatea caracteristică calculului teutonic orice pădure și chiar exemplare de frasin. Acest arbore avea mare căutare pentru calitățile sale excepționale, solicitate de constructorii de avioane. În același timp, paltinul creț era suprasolicitat pentru mobila curbată de tip vienez și Ludovic al XIV-lea.

Pentru a exista un randament în exploatarea pădurilor de stejar s-a adus personal specializat¹⁴ din Germania care „a pornit cu o furie nemaipomenită la tăierea frumoaselor noastre păduri...”¹⁵. Mult material lemnos pentru construcții a fost expediat în teritoriul Austro-Ungariei, Turciei și Bulgariei „pentru stîlpi de mine și lucrări militare”¹⁶.

Un fapt este cert: ocupanții, cunoscînd că penetrația lor se găsea sub zodia provizoratului, au căutat în modul cel mai sălbatic să smulgă tot mai mult într-un timp cît mai scurt. Puterile imperialiste ce ocupaseră vremelnice pămîntul

⁶ „Economia forestieră”, an I (1919), nr. 1—2, p. 17.

⁷ „Revista pădurilor”, ianuarie-iunie 1919, p. 204.

⁸ *Ibidem*, p. 177.

⁹ M. P. Florescu, *Sacrificarea pădurilor*, București, 1939, p. 8.

¹⁰ Într-un asemenea context a fost sacrificat „Piscul paltinului” din pădurea Căpățînei de lîngă comuna Corbeni, județul Argeș, de unde au ridicat 3 000 exemplare (paltin și frasini seculari... și i-au transportat în fabricile din Germania” („Zigzaguri forestiere”, anul I, nr. 12—13, octombrie-noiembrie 1923, p. 290).

¹¹ *Idem*, anul IV, nr. 1—4, ianuarie-aprilie 1926, p. 39.

¹² *Ibidem*, p. 37—38.

¹³ În scopul de a prezenta la reala valoare aviditatea pentru acest produs, amintim că lipsa de tanați a determinat ca în anul 1917, din 1 600 de fabrici de pielărie și încălțăminte de pe cuprinsul Germaniei, 1 100 să fie închise (Cf. Mircea N. Popa, *Primul război mondial. 1914—1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 317).

¹⁴ Persona ul respectiv în unele documente oficiale purta numele de „formațiunii întrebuițate la exploatarea economică” (Numire preluată din *Actele tratatului de pace dela București, Marți 24 Aprilie/7 Maiu 1918, Textul românesc*, s.a., s.l., p. 11.

¹⁵ Petre Antonescu, *Pădurile din România Mare...*, p. 18—19.

¹⁶ *Idem*, p. 19.

românească au încălcat art. 55 al Convenției internaționale de la Haga, care interzicea statelor aflate în război de a aduce noi daune teritoriilor cucerite pe calea armelor. Să redăm textul: „Statul ocupant, nu va fi considerat decît ca administrator și uzufructuar al edificiilor publice, al imobilelor, *pădurilor* și exploatațiunilor agricole, aparținînd statului inamic și aflîndu-se în țara ocupată. El va trebui ca să păstreze neatins fondul acestor proprietăți și să le administreze conform cu regulile uzufructului“. Realitățile din România confirmă încălcarea absolută a prevederilor unanim recunoscute de statele semnatare¹⁷.

Tratatul de pace din București (7 mai 1918), rămas neratificat, prevedea dreptul rechiziționării materialului lemnos și a petrolului pe baza unui plan „regulat de ridicare“. România era obligată să renunțe la un vast teritoriu montan¹⁸. Prezentarea detaliată a prevederilor Tratatului referitor la cedarea unui întins teritoriu montan, cu numirile munților, piscurilor, văilor, poienilor, trecătorilor, rîurilor și piraiei, a cătunelor, satelor și așezărilor mai mari, a pădurilor, căilor ferate, șoselelor, întreprinderilor, a punctelor trigonometrice era o demonstrație clară a impunerii unei păci tipic imperialiste. Expresia cu care s-a finalizat capitolul *Cesiuni teritoriale*: „harta menționată la început formează o parte întregitoare din tratatul de pace“¹⁹ dovedea cu prisosință mutilarea teritoriului țării. Noua linie de graniță stabilea ca peste 15 000 km pătrați, în cea mai mare parte acoperiți cu păduri, în valoare de cel puțin trei miliarde de mărci să fie smulși din vatra românească. Subliniem că aceasta era valoarea estimată numai a materialului lemnos în picioare²⁰. Reprezentantul Germaniei, căpitanul Fr. von Brandis, ceruse lui Antipa, însărcinatul guvernului român, să procure tot materialul lemnos necesar Puterilor Centrale, inclusiv pentru frontul macedonean, tăind „din picioare“ orice suprafață de păduri, adică un volum care echivala cu 264 000 m.c. anual de foioase și rășinoase, în afară de obținerea unor însemnate cantități de produse și fructe de pădure²¹.

Intrucît prin prevederile ce încercau să le impună s-ar fi ajuns la devastarea rapidă a celei mai mari părți din pădurile carpatice, reprezentanții României, căutau să dezbătă gravele urmări ce ar fi rezultat, au primit drept răspuns: „trebuie neapărat (Es muss) să ni se dea tot lemnul de care avem nevoie“. La „masa dezbaterilor“, specialiștii români au demonstrat că sistemul ce-l preconizau reprezentanții Puterilor Centrale aducea prejudicii incalculabile nu numai timpului de atunci, ci și deceniilor ce urmau. După cum relatează Petre Antonescu, membru al delegației, s-a ripostat vehement în timpul cînd se dezbătea anteproiectul Convenției. Printre altele s-a arătat celor care nu știau decît să impună obligații nerealiste că, prin aceasta se încălcau, totodată, și cele mai elementare legi ale științei silvice. Iată o asemenea replică: „Nu cred că Germania, unde pădurile se exploatează după toate regulile științei, adică în vederea raportului susținut și a bunei conservări, să fi înțeles cînd ne-a impus semnarea tratatului de pace altceva, decît de a-i se pune la dispoziție *prisosul* producției noastre, iar nu ca timp de 1 sau 2 ani de zile să ne sleiască și *ultimile* resurse ce mai avem de lemne de lucru și construcții, ruinîndu-ne astfel cu desăvîrșire *pădurile*“²².

¹⁷ „Conform principiilor dreptului internațional public, o parte a unei țări ocupate în mod vremelnic de trupele inamice nu-și pierde suveranitatea sa“ (Vezi în acest sens și lucrarea lui Augustin Deac și Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cîmpitorilor. 1916—1918*, Editura Militară, 1978, p. 159).

¹⁸ Pacea silnică încerca să răpească podoaba munților, cu vîrfurile legendare: Parîngul, Cozia, Neagoiul, Omul, Caraimanul, Ceahlăul, Rarăul. Cum spunea cu durere Barbu Delavrancea: „S-a clintit hotarul de care de la Neagoe Basarab pînă astăzi nimeni nu s-a atins“.

¹⁹ *Actele tratatului de pace dela București...*, p. 9.

²⁰ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916—1919*, ediția a II-a, s.a., p. 241.

²¹ P. Antonescu, *Pădurile din România Mare. Pădurile și Tratatul de pace din București*, în „Revista pădurilor“, iulie-septembrie 1920, p. 210.

²² Vezi lucrarea citată a lui Petre Antonescu, capitolul *Pădurile și Tratatul de pace din București*, p. 30.

Fără nici o exagerare, se poate afirma că în întreg teritoriul cuprins și administrat de trupele invadatoare s-a căutat, în mod minuțios, să se exploateze la maximum petrolul și lemnul, concomitent cu smulgerea a cât mai multe bunuri și valori din toate domeniile. Faptele dovedesc că intențiile Germaniei erau de a smulge cât mai multe bogății pentru a atenua criza economică acută pe care o cunoștea, deci, de a transforma România într-o „colonie a coroanei” (Kronkolonie)²³. Din relatările contemporane se știe de existența unei acute lipse de lemn pentru principalele orașe și în mod deosebit a capitalei²⁴. Pe considerentul că mijloacele de transport feroviare erau antrenate pentru front, s-au cunoscut înspăimântătoare abuzuri în dauna populației; în realitate, uriașe garnituri vehiculau fără sfârșit către Reich, tot felul de produse.

În fine, adăugăm un alt aspect. Chiar în această perioadă de apăsare „a pumnului german”, pădurea s-a transformat, ca și în alte vremuri de restriște, într-o fortăreață de rezistență activă²⁵. Din părțile Oltului și până în Munții Buzăului, civili și militari ajutau pe cei evadați din captivitate și îi sprijineau să se îndrepte către frontul stabilizat pe linia Siretului. Tot din pădure grupuri de oameni înarmați pătrundeau în sate și orașe pentru a pedepsi hrăpăreața administrație germană. În multe zone din teritoriul ocupat, aparatul administrativ și militar german trăia un adevărat coșmar.

În teritoriul liber

Și în acest spațiu a fost cunoscută o situație îngrijorătoare a pădurilor. Spre deosebire de teritoriul care trăia tragedia ocupației, aici alte condiții determinau sacrificarea „aurului verde”. Sintetizat, amintim cîțiva factori: linia frontului a determinat o adevărată decimare a unor întinse păduri; aprovizionarea armatei pentru consolidarea tranșeeilor și a fortificațiilor a obligat la consumarea unei mari cantități de lemn; folosirea lemnului drept înlocuitor al cărbunelui pentru anumite procese de lucru; solicitările mari de lemn pentru terasamentele noi și vechi de cale ferată, pentru înlocuirea stîlpilor și tablierelor din fier (material deficitar, datorită imposibilității de aprovizionare) cu grinzi și stîlpi din lemn; aprovizionarea lazaretelor și spitalelor; asigurarea (chiar în condiții minime) a populației orașelor. La Galați lipsa lemnului devenise acută. Chiar în orașul Piatra Neamț, așezat în vecinătatea pădurilor lipsa lemnului era recunoscută. De pildă, într-un articol din ziarul „Social-democrația”, se critica faptul că „petrol nu căpătăm. Lemnele se găsește foarte greu”²⁶. În Iași, așa cum afirma N. Iorga, la un moment dat, nu se găsea lemn nici pentru confecționarea sicriilor.

În Moldova — arăta M. Manoilescu — în afară de colțul care a fost în două rînduri pustiit de armatele invadatoare ale Puterilor Centrale, adică pe Valea Troțușului și din partea muntoasă a județului Suceava, unde au fost distruse importante bunuri și avuții, în restul provinciei opera armatelor ruse rivaliza cu aceea a armatelor dușmane din teritoriul ocupat²⁷. Faptul este pe deplin confirmat de numeroase alte informații. Într-adevăr, în teritoriul liber, administrația silvică a urmărit ca, în anumite limite dictate de cerințele aprovizionării orașelor și a armatelor române și rusești, tăierile de păduri să se efectueze în așa măsură încît să nu se pericliteze zonele cu pante prea abrupte. La scurt timp însă, între aparatul administrativ silvic, care apăra interesele aurului verde, și conducerea militară rusă, care nu înțelegea să respecte anumite principii silvice.

²³ Mircea N. Popa, *op. cit.*, p. 421.

²⁴ Imaginea lipsei acute a lemnului de foc este surprinsă la reala ei valoare de către Constantin Kirilescu în lucrarea memorialistică *O viață, o lume, o epocă*, Editura Sport-Turism, 1979, p. 217.

²⁵ C. Căzănișteanu, *Lupta maselor populare împotriva ocupanților în anii 1916—1918*, în *Analele I.S.I.S.P.*, nr. 3, din 1967, p. 60 și urm.; vezi și Augustin Deac și Ion Toacă, *op. cit.*, p. 55—56; Cezar Cristea, *Rolul pădurilor în economia și apărarea națională*, București, 1935, p. 62.

²⁶ „Social-democrația”, Iași, 28 octombrie 1918.

²⁷ M. Manoilescu, *Problema despăgubirilor de război și, în special, a celor convenite industriei*, București, 1919, p. 10.

au apărut disensiuni deschise care au ajuns pînă la grava amenințare, formulată de generalul rus, Frank, în fața secretarului general al Ministerului de domenii, ing. N. Bălănescu: „Să vă mulțumiți că vi s-au distrus numai pădurile, căci poate meritați a-tă soartă”²⁸. Afirmatia, că „poate meritați altă soartă”, corelată cu altele demonstrează încă o dată adevărata față a imperiului țarist.

În teritoriul rămas liber, ca urmare a eroicii rezistențe depuse de armatele române, masivii păduroși au avut de păgubit și prin aceea că au trebuit să suplinească lipsa de cărbuni și petrol²⁹. Lemnul a fost folosit cu predilecție în spațiile frontului, în scopuri industriale³⁰. Necesitatea aprovizionării urgente cu lemn, în condițiile cînd transportul feroviar era, prin excelență, orientat pentru sprijinirea cît mai operativă a frontului, a determinat sacrificarea, mai cu seamă a pădurilor din imediata apropiere a centrelor orașenești și, respectiv, a fabricilor. Un alt factor care a întregit brăcuirea pădurilor a fost și cerința satelor care întrețineau un număr ridicat de familii refugiate din teritoriul ocupat.

Atît de presantă și urgentă devenise problema lemnului încît, în anul 1917, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri s-a hotărît, datorită marilor greutăți prin care trecea țara, ca pînă la sfîrșitul războiului să se permită ca „exploatarea pădurilor să se facă fără observarea legilor silvice”³¹. În anul următor, s-a luat și măsura prin care s-a permis ca vitele convoaielor armatei, ca și acelea ce transportau lemn de foc destinat căilor ferate, să pască chiar și în pădurile cu o vîrstă mai mică de zece ani³². Sigur, ambele hotărîri au fost dictate de situația materială în care se găsea teritoriul liber, teritoriu care simboliza dorința înlăturării forțelor ocupante. Au fost hotărîri care temporar treceau conștient peste orice act al legilor silviculturii, ele fiind aplicate cu credința fermă că vor ameliora gravă situație în care se găsea țara.

2. PATRIMONIUL SIVIC ȘI STRUCTURA SA ÎN PRIMUL DECENIU INTERBELIC. LIMITELE PRELUCRĂRII ȘI COMERCIALIZĂRII MATERIALULUI LEMNOS

Incheierea procesului de desăvîrșire a unificării statului național român, operă a maselor largi, a avut o influență favorabilă asupra întregii economii și a dezvoltării societății³³.

Schimbările petrecute în lumea fondului forestier

În urma realizării marelui deziderat — Unirea cea Mare — fondul forestier, între alte bogății, a crescut cu aproape 4.704.368 ha, din care 3.951.759 ha numai în Transilvania, adică 39,25 la sută din suprafața țării³⁴. România, care

²⁸ M. P. Florescu, *Sacrificarea Pădurilor*, București, 1939, p. 6.

²⁹ Bazinul carbonifer Comănești și perimetrul petrolifer Moinești au rămas singurele zone care satisfăceau cu greu și în cantități insuficiente marile cerințe economice și militare.

³⁰ Fenomenul este demonstrat de documentele arhivelor vechilor întreprinderi: „Letea” din Bacău, Fabrica de pielărie Fielderman din Bacău, Turnătoria de metale neferoase din Bacău, Fabrica de postav Buhuși, Atelierele C.F.R. din Pașcani, Atelierele C.F.R. Nicolina din Iași, Fabrica Țesătura din Iași, Fabrica de țesături din cînepă, din Copou Iași, Fabrica de zahăr „Danubiana” din Roman, Fabrica de zahăr din Sascuț, Șantierul „Fernic” din Galați și altele.

³¹ Decizia Ministerului Agriculturii și Domeniilor, nr. 5026 din 11 mai 1917 permitea efectuarea de tăieri în tot timpul anului și din toate pădurile; A se vedea și Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 264/1917 publicat în „Memoriul Oficial” nr. 86 din 12 iulie 1917; Conținutul hotărîrii a fost popularizat și în „Lumina” din 24 octombrie 1917.

³² Jurnalul Consiliului de Miniștri, nr. 441, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 45, din 24 mai 1918.

³³ Aurel Loghin, *Un moment de mare însemnătate în istoria poporului român — desăvîrșirea unității naționale*, în A.S.U.I., istorie, Iași, tom XIV (1968), p. I.

³⁴ Marin Popescu-Spineni, *Pădurea României*, Cluj, 1938, p. 26.

dispunea în 1917 de 2.497.362 ha păduri sau 18,1 la sută din teritoriul ei³⁵, a ajuns să cuprindă, în anul 1919 o întindere de 7.202.000 ha, deci, aproximativ, o pătrime din întreaga suprafață³⁶. De asemenea, a sporit ponderea întreprinderilor de prelucrare a lemnului, dotate cu utilaje și echipamente superioare, cu forță motrice, cu căi ferate etc. Numărul întreprinderilor forestiere a crescut de la 155, câte existau în 1913, la 502 unități în 1919, în afară de sporirea capacității din ramura hîrtiei prin unitățile de la Zărnești, Petrești, Arad și Prundul Bîrgăului.

După cum demonstrează cifrele de mai sus, fondul forestier constituie una din cele mai însemnate bogății naturale. Întrucît situația economică se caracteriza atunci printr-un puternic haos și dezorganizare, prin grave perturbări în circulația monetară, prin speculă deșănțată — elemente care frînau enorm procesul de refacere — cercurile guvernante au apelat la această bogăție într-un mod exagerat. În loc să se urmărească diminuarea uriașelor distrugerii ale fondului forestier, înregistrate în anii războiului mondial, s-a cunoscut o venală suprasolicitare în numele refacerii economice interne și a exportului.

Desăvîrșirea unificării statului a determinat sensibile mutații nu numai în ceea ce privește creșterea spațială a fondului, ci, ca urmare, și în repartitia suprafeței păduroase pe cap de locuitor și pe kilometru pătrat. Iată acești indicatori pentru anul 1919³⁷.

Provincia	Suprafața pădurilor (în ha)	La % din total	Suprafața păduroasă pe cap loc/ha	Suprafața păduroasă pe km ² (în ha)
Bucovina	451 221	6,2	0,56	43,2
Maramureș	671 847	9,2	0,88	41,4
Transilvania	2 250 961	30,8	0,84	38,9
Crișana	583 143	8,0	0,45	28,1
Banat	601 528	8,2	0,36	21,0
Vechiul regat	2 497 632	34,2	0,32	18,1
Basarabia	249 356	3,4	0,09	5,6

După cum se poate constata, Transilvania, Crișana, Maramureșul și Banatul cumulaau cele mai mari procente din suprafața păduroasă: 56,2 la sută. Urmău, în ordine, vechiul regat cu 34,2 la sută, Bucovina cu 6,2 la sută și Basarabia cu 3,4 la sută. Cît privește repartitia suprafeței păduroase pe cap de locuitor, primul loc era ocupat de Maramureș, cu 0,88 ha/locuitor, și ultimul de Basarabia cu 0,09 ha/locuitor. Întinderea maximă de pădure pe km² se afla în Bucovina (43,2) iar cea mai redusă în Basarabia (5,6).

Celelalte provincii înregistrau pe aceeași unitate teritorială următoarele valori intermediare: 41,4 ha în Maramureș, 38,9 ha în Transilvania, 28,1 în Crișana, 21 în Banat și 18,1 în vechiul regat. O atare situație ne indică și zonele către care au gravitat intens afacerile și în același timp exploatarea irațională.

³⁵ *Ibidem*, p. 24.

³⁶ Const. I. C. Brătianu, *Agricultura în România de ieri și în România de mîine*, București, 1919, p. 20—21, 38; M. Tănăsescu, *Politica noastră forestieră*, în „Revista pădurilor”, an XXXII, nr. 10—12 (octombrie — decembrie) 1920, p. 329.

³⁷ „Revista pădurilor”, iulie-septembrie 1920, p. 186, 187; M. Georgescu, *O acțiune criminală contra țării*, București, 1929, p. 45; N. M. Ghițescu, *Industria lemnului din Bucovina*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, an I (1920), nr. 4; Petre Antonescu, *Pădurile din România Mare*, București, 1920, p. 4.

În fine utilă este cunoașterea naturii posesiunii, pe provincii (la 1919) întrucât ne ajută la cunoașterea beneficiarilor acestei avuții³⁸.

Natura proprietarilor	Vechiul regat (ha)	la % din total	Transil. Crișana Maramureș	la % din total	Bucovina (ha)	la % din total	Basarabia %	%
Statul	1 068 173	42,7	682 000	16,6	1 537	0,3	111 137	8,5
Comuna	—	—	1 200 000	29,2	56 520	5,9	—	—
Stabil. publice	174 150	7,0	270 485	6,6	225 140	49,9	50 735	20,4
Particulari	1 255 309	50,3	1 957 994	47,6	198 015	43,9	187 484	71,1

După cum ușor se poate constata, în toate provinciile proprietățile particulare în devălmășie sau diviziune, ca și a micilor și marilor proprietari au atins cele mai mari valori. Singura provincie unde proprietatea particulară nu ocupa primul loc era în Bucovina.

Urmărind structura proprietății sesizăm că o pondere ridicată o deținea statul în vechiul regat (42,7 la sută), comuna și județul în Transilvania, Crișana și Maramureș (29,2 la sută), iar instituțiile și stabilimentele publice în Bucovina (49,9 la sută) și Basarabia (8,5 la sută), că județele și comunele aveau cele mai mari întinderi de păduri în Transilvania, Crișana și Maramureș, în vreme ce în vechiul regat și Basarabia o asemenea formă de proprietate nici nu exista, că instituțiile publice din Bucovina dețineau nu numai primul loc în cadrul provinciei, ci și față de celelalte provincii. Din rîndul acelor din urmă făcea parte Fondul Bisericesc Ortodox Român din Bucovina (cu aproape o pătrime de milion de hectare), Epitropia Spitalelor civile din București, Epitropia Sf. Spiridon din Iași, Administrația domeniilor coroanei, Așezămintele Brîncovenesti din București, Madona Dudu-Craiova și altele³⁹. Pe ansamblu, fondul forestier avea, după natura proprietății, următoarea structură: pe primul loc, proprietatea particulară cu 49,2 la sută, pe poziția a doua proprietatea statului cu 24 la sută, pe locul trei, comunele și județele cu 16,8 la sută, și în fine, stabilimentele publice cu 9,9 la sută. Cu alte cuvinte, în preajma reformei agrare structura proprietății forestiere reliefa că aproape 50 la sută aparținea particularilor, ceea ce reprezenta de două ori mai mult decît posesiunea statului, de peste trei ori ponderea comunelor și județelor, și în fine, era de aproape cinci ori mai mare decît a stabilimentelor publice. Pe scurt, proprietatea particulară deținea tot atît cît statul, comunele și stabilimentele publice⁴⁰.

Uriașa bogăție silvestră a fost folosită de toate categoriile de proprietari în scopul sprijinirii a diferite procese economice și financiare, a fost bogăția cel mai mult solicitată. Pe lîngă toate neajunsurile, pădurea a fost oferită drept gaj pentru acoperirea unor împrumuturi. În acest sens, în ședința Camerei deputaților, din 31 decembrie 1919, Aurel Vlad, ministrul finanțelor, a dat în vileag faptul că în cursul tratativilor pe care le ducea pentru obținerea unui împrumut de la Banca Națională, destinat unificării monetare⁴¹, guvernatorul băncii, punînd mai presus de toate interesele acționarilor ei, a pretins, în schimbul împrumutului, monopolul asupra cumpărării întregii cantități de aur de pe teritoriul României și ipotecarea tuturor pădurilor. Așadar, erau solicitate drept acoperire pentru unificarea monetară două din cele mai mari bogății ale țării. Cererea respectivă a făcut obiectul unor dispute ziaristice, în urma cărora, într-o scrisoare publicată în cotidianul „L'orient”, reproducă în

³⁸ M. G. Georgescu, *O acțiune criminală...* p. 47; „Revista pădurilor”, iulie-septembrie 1920, p. 187.

³⁹ „Revista pădurilor”, iulie-septembrie 1920, p. 197.

⁴⁰ Vintilă I. Brătianu, *Politica de stat a lemnului*, București, 1922, p. 7—8.

⁴¹ Costin C. Kirîțescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. II, Editura Academiei, București, 1967, p. 285.

oficiosul partidului liberal, guvernatorul Băncii Naționale a recunoscut acțiunea sa⁴².

Importanța lemnului pentru industrie, construcții, transporturi, agricultură și alte ramuri de activitate și consum, a constituit de asemenea un element de atracție pentru capitalul intern și străin⁴³. Afluxul de capital în principalele bazine forestiere dovedește că, peste toată opoziția specialiștilor s-au continuat forțarea exploatărilor, mai cu seamă a zonelor ușor accesibile, care nu solicitau investiții prea mari. În toate marile bazine din părțile Oltului, Vrancei, Trotușului, Bistriței superioare, Vatra Dornei, Maramureșului, Tirnavelor, Munților Apuseni, Valea Argeșului, Valea Buzăului s-au dat în funcțiune gaterne bazate atît pe forța aburului, a energiei electrice, cît și prin forța căderii apelor. S-a înregistrat pe aceeași vale sau cumpănă dintre munți o adevărată aglomerație de capital. Toată atenția era pentru fructificarea cît mai rapidă a investițiilor și o plusvaloare cît mai ridicată.

În ampiul proces amintit era antrenat și statul, care a procedat la vânzarea unor importante perimetre păduroase în favoarea a diferite societăți, particulare și cooperative pentru a putea să sporească veniturile bugetare⁴⁴. A rămas de pomină vânzarea materialului lemnos la prețuri derizorii față de terțe persoane, care, la rîndul lor, îl revindeau, realizînd colosale beneficii. La prima impresie se părea că statul realiza un câștig, în realitate, ținînd seama de faptul că pădurile erau exploatare vandalic, fără a se lua măsurile necesare reimpăduririi, consecința era, categoric, deplorabilă. Fenomenul a determinat pe unii specialiști și politicieni să ceară o uniformizare a aplicării amenajamentelor⁴⁵. Despuierea unor zone a fost favorizată în mod cert și de sistemul simplist în care erau întocmite amenajamentele, ca și de abuzurile autorităților locale și superioare, care, în loc să nu permită abateri de la unele prevederi ale legilor, ușurau, pe diferite considerente numite „obiective”, încălcarea legislației în vigoare⁴⁶. Ca urmare, societățile forestiere exploatau nestingherite „aurul verde”, în vreme ce locuitorii satelor cunoșteau restricțiile cele mai severe⁴⁷.

În acest context codrii României, renumiți din timpuri străvechi pentru întinderea și frumusețea lor, au fost supuși practic unui intens proces de defrișare. Exploatările forestiere s-au dezvoltat într-o porțiune extrem de favorabilă antreprenorilor și în dezavantajul echilibrului între producția reală a pădurilor și cantitatea de material recoltat⁴⁸. Cu timpul, în gurile forestiere s-a înscăunat o incurabilă degradare. Stratul vegetal de pe versanți a fost spălat, stîncile s-au dezvelit. Au apărut torenții, cu forța lor nimicitoare⁴⁹. Apele, la anumite intervale au ieșit din matca lor și au colmatat întinse suprafețe din zona premontană, deluroasă și subdeluroasă. Așa cum demonstra marele geograf Simion Mehedinți „nechibzuirile omului au făcut să se piardă aproape toată pătura afinată a scoarței pămîntului, rămînînd numai scheletul pietros al

⁴² „Viitorul”, 10 ianuarie 1920.

⁴³ Vezi *Contribuții la istoria capitalului străin în România. De la sfîrșitul primului război mondial pînă la ieșirea din criza economică din 1929—1933*, sub redacția lui Costin Murgescu și N. N. Constantinescu, București, Ed. Academiei, 1960, p. 157.

⁴⁴ M. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 329.

⁴⁵ „Dezbaterile Adunării deputaților”, 18 septembrie 1920, p. 1353.

⁴⁶ Ioan S. Zăvoianu, *Exploatarea în regie a pădurilor statului*, în „Revista pădurilor”, an XXXIII (1921), nr. 4, p. 121.

⁴⁷ Fenomenul rezultă cu toată claritatea dintr-o reclamație colectivă a locuitorilor de pe moșiile Dorna, Broșteni și Borca care se plîngeau că atunci cînd se apropiau de pădure erau pur și simplu „izgoniți, umiliți și priviți ca niște fiare” (Din Arhiva Direcției regionale de economie forestieră Bacău, inventar nr. 31, dos. 25/919, f. 13).

⁴⁸ Mihail Turchievici, *Pădurea și legislația silvică*, în „Silvicultorul”, an XVI, (1940), nr. 1—2, p. 29.

⁴⁹ Ministerul economiei forestiere, *Terenuri degradate, torenți, avalanșe. Combaterea lor*, București, 1967, p. 9—10.

litosferei"⁵⁰. Procesul prezentat a fost și încă este vizibil în zona Vrancei, în bazinul Lotrului, în Munții Apuseni și în alte regiuni. Dezechilibrul creat a făcut ca în unele regiuni forestiere pământul să apară „atins de lepră"⁵¹. Aproape în același sens, un alt specialist contemporan sublinia cu tristețe că „pădurile virgine de rășinoase cedează cu pași repezi locul stîncilor goale, înlesnind ponoarele, ravenele și torenții, preparînd surpările și alunecările de coaste, inundațiile și dezolarea, fiindcă mai nici una din pădurile exploatare nu s-au mai regenerat"⁵². În urma acestor triste realități calamitățile naturale s-au înmulțit peste măsură și au luat proporții de o gravitate excepțională tocmai datorită exploatării iraționale a fondului silvestru⁵³.

Iată ce amintea, în același sens, un articol din revista „Economia forestieră": „Tăierile din munții noștri nu erau exploatări de păduri, ci curate defrișări, căci tratamentele tăierilor succesive sau grădinarite în codru nu se aplicau mai nicăieri, iar în tăierile rase ce se practicau de regulă pe mii de hectare în fiecare an, în modul cel mai puțin rațional, lăsînd parchetele acoperite de vîrfuri și crăci împrăștiate, de butuci putrezi și de fagi ciunțiți, printre care nici nu se putea umbla, ne cum a se planta..."⁵⁴.

Ținînd cont de perspectiva îngrijorătoare de a lăsa generațiilor următoare un fond forestier redus substanțial prin exploatări intensive, un alt contemporan scria cu deplin teamei: „Ne fâlim că producem milioane de metri cubi de lemn..., că sute de mii de oameni mîncă pîine la rădăcina copacului, că sute de gatere spintecă uriași molizi..., ne fâlim că ducem aurul codrilor peste hotare. Ce ne pasă nouă de ce va fi peste 20, 50, 100 de ani?"⁵⁵. Iată o întrebare care ar fi trebuit să cutremure pe oricare cetățean ce se preocupa sau avea tangență cu această avuție.

Cu adevărat, au dispărut, pur și simplu, străvechi păduri de fag și stejar ca acelea de la Mădîrjac, județul Vaslui, Popești și Păucești din părțile Podului Iloaiei, județul Iași, Băcești — Roman, Tazlău, Luncași — Hemeiuși — Gîrleni, Scorțeni și Moinesti din județul Bacău, Roznov și Războieni din județul Neamț⁵⁶. Un proces aproape similar s-a petrecut în bazinul Gutinului din Maramureș, în munții Gurghiului care despart Ditrău de zona Bicaz, în întinsul spațiu dintre Blaj — Aiud — Dicio — Sîn Martin — Dumbrăveni, în depresiunea cuprinsă între Șimleul Silvaniei — Zalău — Stărciu.

Urmărind metodele tehnice de lucru folosite în exploatarea pădurilor reținem împletirea formelor vechi, arhaice, cu forme capitaliste: prestarea muncii în *dijnă* la tăierea, fasonarea și transportul lemnului; exploatarea în *antrepriză*, făcută mai cu seamă de antreprenori abuzivi; munca în *regie*, o formă mai avantajoasă; *vînzarea directă* a pădurii, prin măsurarea în hectare sau prin numărarea arborilor sacrificați⁵⁷. Sistemul peștriț întrebunțat determina, totodată, și un gen de remunerare a muncii foarte diferențiat. Cu cît era mai nebuloasă criteriul de plată, cu atît mai avantajată era situația capitalului.

Punctul culminant al defrișărilor l-a atins anul 1924⁵⁸, dată după care s-au înregistrat elemente concrete de nesiguranță, de reducere a activității, elemente ce prevesteau apariția rapidă a crizei⁵⁹.

⁵⁰ Simion Mehedinți, *Terra-introducere în geografie ca știință*, vol. 2 Bucu-rești, 1921, p. 12.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² G. Turneanu, *Problema pădurilor moșnenești*, în „Economia forestieră", an II (1920), nr. 11—12, p. 315.

⁵³ P. Antonescu, *Cuvînt cu ocazia redeschiderii solemne a cursurilor școlii superioare de silvicultură*, în „Rev. pădurilor", nr. 1—3, 1920, p. 72.

⁵⁴ Cf., „Economia forestieră", septembrie-octombrie, nr. 9—10 (19207), p. 275.

⁵⁵ „Revista pădurilor", mai-iunie 1921, p. 323.

⁵⁶ Informații selectate din Arh. St. Iași, fond Inspectoratul III, industrial; Arh. St. Bacău, fond Camera de Comerț; Arh. St. Neamț, fond Camera de comerț și industrie.

⁵⁷ „Economia forestieră", an I (1919), nr. 1 și 2, p. 11.

⁵⁸ *Contribuții la istoria capitalului străin...*, p. 153.

⁵⁹ „Buletinul industriei", nr. 1/1926, p. 46.

Loviturile cele mai grele, în sens de diminuare a fondului forestier, au fost date și ca urmare a reformei agrare. Principiul interzicerii defrișării sau al păstrării suprafețelor împădurite, recunoscut în Codul silvic din 1910 și în legile speciale ulterioare, a fost violat într-o măsură flagrantă. Marea proprietate, sesizând consecințele reformei agrare, care viza împroprietărirea unei mase de țărani pe seama domeniului forestier, a început într-o conjunctură favorabilă pieței să defrișeze cu nesocotință întinse perimetre, cu un dublu scop: a) să salveze (în favoarea ei) lemnul ce exista pe terenurile ce intrau sub incidența legii, b) să comercializeze pe piața internă și externă materialul rezultat. Deci, odată cu legea pășunilor comunale și legea de reformă agrară s-au adus ciuntiri extrem de grave domeniului forestier, provocându-se schimbări în însuși structura repartiției proprietății și a compoziției fondului.

S-au înregistrat grave anomalii. Și cu toate acestea, Vintilă Brătianu căuta să demonstreze că exproprierea — oricare ar fi fost urmările ei — „era o necesitate națională... neînălăturabilă și, deci, regimul viitor al pădurii trebuia să se supuiască noilor condiții pe care reforma agrară le hotărăște”⁶⁰. Nici un cercetător serios nu a negat necesitatea marelui act. Dar, ministrul de finanțe trecea ușor cu vederea un fapt deosebit de important că nu pădurea trebuia să cedeze o așa uriașă întindere de pământ pentru agricultură și pășuni, ci *marea proprietate agricolă era obligată să cedeze ceea ce, de fapt, de-a lungul timpului preluase samavolnic de la țărănime*. Ministrul de finanțe (care nu era specialist nici în finanțe și nici în agricultură și silvicultură) exagera când susținea că „pădurea trebuia să se supună noilor condiții”. El „uita” că acest bun întrunea o infinită sumă de calități pentru marea colectivitate, pe care, de fapt, nimeni nu avea dreptul să le atace. Și, în fine, adăugăm că nu ținea seama de tot ceea ce cedase pădurea de-a lungul timpului⁶¹.

Statistica generală forestieră menționează că în acest context s-au pierdut din patrimoniul forestier (păduri și poieni) pentru izlazuri comunale și loturi agricole peste 1.200.000 hectare⁶². Dezvelirea munților și dealurilor pe un asemenea areal de mantia verde a fost dovada celei mai crase nesocotințe...

Ca urmare a multiplilor factori ce-au acționat pe seama fondului forestier, deci pe linia sacrificării sale, cit și a „mișcării”, respectiv a trecerii de la un proprietar la altul, în decursul primilor zece ani interbelici s-au produs schimbări de substanță. Redăm sintetizat structura proprietății forestiere din anii 1920 și 1928⁶³.

Concluzia cea mai importantă ce se degajă din „mișcarea” valorilor evidențiază, pe de o parte, scăderea suprafeței împădurite la nivelul țării, fapt extrem

% pădure	1920	1929
din suprafața țării	24,8	21,7
aparținând statului	24,1	28,79
aparținând comunelor și județelor	16,8	26,94
aparținând stabilimentelor publice	9,9	3,05
aparținând particularilor	49,2	41,22

⁶⁰ Vintilă I. Brătianu, *Politica de stat a lemnului...*, p. 4—5.

⁶¹ Despre abuzurile cunoscute pe seama pădurii, în numele împroprietăririi vezi: *Exploatarea pădurilor și aplicarea reformei agrare în Ardeal. Comunicare făcută în ședința Camerei deputaților de la 11 iunie 1925 de Dr. Dumitru Lascu. Deputatul Circ. Salonta*, 1925, 10 p.

⁶² *Statistica pădurilor din România pe anul 1922*, București, 1925; Marin Popescu-Spineni, *op. cit.*, p. 37; *Enciclopedia României*, vol. III, p. 163.

⁶³ *Anuarul statistic al României* 1922, București, 1923, p. 59; idem pe anul 1929, București, 1931, p. 87, 89; V. N. Stinghe, *Agenda forestieră a României*, București, 1941, p. 6.

de grav; pe de altă parte, creșterea patrimoniului forestier al statului, concomitent cu reducerea ponderii proprietății particulare și a stabilimentelor publice.

Corelînd conținutul celor trei tabele de mai sus există posibilitatea de a trage anumite concluzii privind schimbările petrecute în lumea fondului forestier. Este clar că în primul deceniu postbelic situația înregistrată nu a favorizat „aurul verde”, dimpotrivă, politica de reducere a lui, pe diferite considerente, a fost extrem de activă. Defrișările masive, nu numai că au redus valoarea în sine a fondului, dar, din nefericire au cauzat și determinat, în lanț, alte elemente negative asupra întregii economii și chiar a unor așezări.

Limitele prelucrării și comercializării materialului lemnos.

Analiza acestor două aspecte strîns legate între ele facilitează enorm descifrarea unei game largi istorico-economice și sociale din problematica exploatării fondului forestier. Politica de refacere postbelică, reclamînd pe piața internă și externă o uriașă cantitate de material lemnos, fapt cu consecințe favorabile asupra creșterii profiturilor, a determinat înmulțirea numărului de întreprinderi. În 1919 au luat ființă „Banca forestieră română”, „România forestieră”, „Busteanul”, Industria forestieră din Transilvania”, „Silvica română”, „Forestiera română”, „Industria Ardealului”, „Creditul tehnic din București”, „Creditul tehnic transilvănean”, „Fabrifag”, „Folticeni”, „Asociația generală a exploatatorilor de păduri, industriașilor și comercianților de lemne din România” și altele⁶⁴.

În anul următor, la 28 aprilie 1920, și-a început activitatea un adevărat colos: „Carpatina”, societate anonimă pentru industria forestieră, rezultată din unirea S.A.R. pentru exploatarea de păduri „Lotru”, S.A.R. pentru industria forestieră, S.A. pentru exploatarea de păduri „Oltul”, la care subsciau „Banca Românească” și „Banca de Credit Român”. Capitalul social investit era de 100.000.000 lei. Fiecare parte aducea o contribuție însemnată bănească și materială⁶⁵.

Noile unități, împreună cu 12 mari societăți existente înainte de război „Goetz”, „Argeș”, „Tișița”, „Oltul” și altele), cooperativele forestiere și cu o puzderie de mici ferăstraie împînzite pe văile apelor de munte constituiau o uriașă forță care măcina lemnul carpatic⁶⁶. O caracteristică comună atît a întreprinderilor noi, cît și a celor mai vechi o constituia amplasarea lor în zone ușor accesibile, pentru a nu face investiții prea mari. Fenomenul în sine a determinat ca repartiția unităților de exploatare să înregistreze o densitate ridicată pe mici porțiuni de teren. Numai pe Valea Sucevei, de exemplu, pe o distanță de 90 km, funcționau 27 fabrici cu 53 gater. De asemenea, pe Valea Gilortului, Valea Amaradeiei, afluent al Jiului, pe Valea Vișeuului exista o adevărată întrecere pentru a se exploata masivii lemnoși și prelucra cît mai mult material.

O problemă nouă care a apărut imediat după încheierea războiului a fost a raportului dintre capitalul autohton și cel străin, aparținînd, mai cu seamă, Germaniei și Austro-Ungariei. Și în acest compartiment s-a pus problema „naționalizării”, adică a trecerii unor întreprinderi străine sub patronajul capitalului românesc. În general, așa-zisul proces al naționalizării nu a urmărit rezolvarea stringentelor cerințe ale economiei naționale, ci a doleanțelor particulare ale capitalului autohton⁶⁷. Deși numele unor firme s-a schimbat, figurînd în nomenclator: cu denumiri românești, în culisele lor mai activau cu destulă influență „specialiști” a unor vechi concerne ca: „Foresta”, „Ofa”, „Lomaș” și altele⁶⁸. Tot acum, adăugăm că, a sporit interesul altor cercuri occidentale pentru

⁶⁴ „Economia forestieră”, an. II (1920), nr. 1, p. 13.

⁶⁵ „Carpatina”. Societate anonimă românească pentru industria forestieră. Actul constitutiv și statutele, București, 1924, p. 3—9.

⁶⁶ N. V. Stinghe, Rezerva lemnoasă a țării. Exploatările-exportul, București, 1920, p. 2.

⁶⁷ A se urmări alte detalii importante în lucrarea lui Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, Viața politică în România, 1918—1921, Ed. politică, 1976, p. 122.

⁶⁸ „Foresta” era dirijată de „Banca comercială italiană” din Milano, care era specializată în mari afaceri cu păduri și prelucrarea lemnului; Concernul

exploatarea lemnului din Carpați. O mare firmă care a început din anul 1921 să exploateze întinse păduri din Transilvania și Moldova, a fost „Oliag”, cu capital din Elveția.

Interesant este să urmărim consiliile de administrație ale marilor societăți. De pildă, la „Carpatina” se împacău de minune politicieni ca: M. Pherechyan, Al. Constantinescu, C. C. Arion, P. Missir, Tancred Constantinescu, O. Kaufman, Chr. Staicoviți, Al. Oteteleşanu, Victor Slăvescu și alții⁶⁹. Tot atât de peștrită a fost și componența consiliului de la „S.A. pentru exploatarea de păduri și ferăstraie cu aburi, fostă C. & P. Goetz, unde întâlnim într-o armonie perfectă pe: M. Blank, A. Blank, I. Boambă, N. N. Constantinescu, Em. Culoğlu, C. Hiott, Take Ionescu, N. N. Săulescu, Barbu Știrbey și alții⁷⁰. Aceste alianțe ne edifică asupra faptului că reprezentanții capitalului, chiar dacă erau împărțiți între ei pe diferite grupări politice, chiar dacă se criticau aspru la tribuna parlamentului fructificau marea avuție „într-o armonie perfectă”, interesele economice ridicându-se mai presus de luptele politice. Faptele dovedesc deschis că de activ era transpusă în viață ideea „cu mulțumirea tuturor, și fără paguba nimănui”⁷¹. Analizând, mai atent, conținutul expresiei observăm grave carențe. „Fără paguba nimănui” nu se poate susține. Ideea este eronată. Paguba — ca să folosim expresia din epocă — era înregistrată de mediul natural, de așezările care nu mai beneficiau de protecția pădurilor, deci de o întinsă colectivitate; la care adăugăm și generațiile următoare care trebuie să refacă distrugerile cauzate.

Privitor la gradul prelucrării lemnului sînt necesare, chiar sumar, a fi trecute în revistă unele aspecte de bază. Variata documentare reliefează că după război în această ramură activau extrem de multe ateliere și mici întreprinderi, alături de mari unități de prelucrare. Atît mulțimea atelierelor, a fabricuțelor de cherestea, cît și a micilor fabrici care produceau în serii mici unele obiecte, au determinat, pe drept cuvînt, pe unii contemporani să afirme că „noi nu avem o industrie a lemnului, noi avem o industrie a cherestelei”⁷². Într-adevăr, structura industriei lemnului demonstrează că aproape 3/4 din valoarea producției era dată de fabricile de cherestea. Cu cît se înaintează cu analiza către anii stabilizării relative se observă că subramura cherestelei începe să cedeze în favoarea marelui capital. Fenomenul se explică și prin creșterea gradului de participare a capitalului bancar în afacerile industriei forestiere. Așa de pildă, Banca Timișoara și Societatea comercială pe acțiuni, afiliată Băncii Marmorosch, Blank et Co. a devenit coproprietar la: Fabrica de mobile și covoare „Torontoal”, la Fabrica mecanică pentru construcții de butoaie Timișoara și altele. Banca Marmorosch, Blank et Co. a devenit asociat la Societatea pentru exploatarea de păduri și ferăstraie cu vapori P. & C. Goetz, la Banya Luca, la Întreprinderile forestiere române — Cluj, ca și la fabricile „Tarcău”, „Oltul”, „Bucovina” și altele. Banca de Credit Român a efectuat participații la „Rahova”, „Rășina”, „România forestieră”, „S.A.R. pentru industria de hîrtie și lemn”, fost G. Eichler”, „S.A.R. pentru industria de lemn și perii”⁷³. În același timp, Banca „Moldova” din Iași a preluat o cotă parte la „Ferăstraiele Moldova” din Ungheni, iar „Prima societate de economie din urbea Iași” participa la cîteva fabrici de cherestea și de prelucrarea lemnului din Moldova⁷⁴.

„Lomaș” era controlat de „Union des Usines et des Nasic” și de „Compagnie des Industries Minières et annexes Vandcouvres (Cima)”, ambele din Geneva. Principalul creditor al concernului a fost „Banque de Paris et de Pays Bas”. Ca urmare a acestor relații financiare și a unei specule de răsunset, „Lomaș” a reușit să „înghită” vechea firmă „Moroeni” numai în contul dobînzilor, care se ridicau la o zecime din valoarea reală a patrimoniului.

⁶⁹ „Carpatina”, Societate anonimă românească. . . , p. 14.

⁷⁰ Arh. St. Ilfov, Fond Tribunalul Ilfov, secția comercială, dosar 2/1920, vol. II, nepaginat; dosar III-IV/1888, f. 168.

⁷¹ „Viitorul”, nr. 3200 din 12/24 decembrie 1918.

⁷² H. Brauner, Comerțul și industria lemnului din România, Sibiu, 1929, p. I.

⁷³ Contribuții la istoria capitalului străin..., schemele A2, A3, A5 și B.

⁷⁴ C. Botez și Gh. Stanciu, Istoricul Băncii — prima societate de economie din Urbea Iași, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1973, p. 157—180.

Merită de subliniat faptul că specialiștii din epocă au combătut cu vehemență acțiunile de a se crea de către societățile „Bucovina”, „Goetz”, „Foresta”, „Union” și „Silvica” a unui uriaș trust care urmărea să monopolizeze întreaga producție din România, calificând acest proiect drept „un atentat ce se pune la cale contra pădurilor”⁷⁵. Era vorba de așa-numitul „Accordo” care își propunea ca scop să cartelizeze prețul de vânzare a materialului lemnos și în același timp să înghită întreprinderile necartelate⁷⁶.

Între anii 1922—1928 a sporit lupta capitalului autohton pentru un loc mai bun în ierarhia economică. Industria forestieră s-a caracterizat printr-un mare număr de întreprinderi, situându-se din acest punct de vedere pe locul doi, după industria alimentară⁷⁷. Evoluția cifrică demonstrează marea atracție a capitalului pentru acest domeniu. Dacă în 1919 erau 592 unități, în anul 1922 au fost înregistrate 617, în 1925 erau 848, ca în 1926 să scadă la 825, iar în 1928 la 780. Urmărind înzestrarea cu forță motrice observăm că în anul 1925 se înregistrau 74 714 H.P. De la această dată puterea respectivă va scădea. În 1928 ea era egală cu 71 727 H.P.⁷⁸

Deși atrage atenția faptul că industria forestieră excelea prin numărul mare de întreprinderi, în realitate, ca și alte ramuri, era dominată de grele dificultăți financiare. În 1925 valoarea creditului solicitat se ridica la 817 000 000 lei, s-a aprobat doar 153 000 000 lei, din care a primit numai 124 000 000 lei⁷⁹. Insuficiența creditelor a determinat pe unii autori să susțină necesitatea înființării unei instituții specializate în credit forestier, analoagă cu Societatea Națională de Credit Industrial. O asemenea instituție — arăta unul din autori „este indispensabilă pentru a permite proprietarilor forestieri de a-și procura sumele ce le sînt necesare la un moment dat”⁸⁰. Lipsa de credit determina ca multe dintre întreprinderi să nu aibă o existență de durată. Nota caracteristică a societăților forestiere o constituia utilizarea cu precădere a capitalului împrumutat decât a celui social. La întreprinderile autohtone raportul dintre aceste două forme de capital era în medie de 3 la 1, iar la cele cu participatie străină ajungea la 6 pe 1, și chiar mai mult⁸¹. Cifrele evidențiază tutețarea deschisă de către bănci a capitalului industrial⁸².

Mai trebuie relevat că, în spiritul politicii „prin noi înșine” s-au luat măsuri în vederea îngrădirii participării capitalului străin pentru alimentarea cu mijloace bănești. Menționăm că numai Societatea Națională de Credit Industrial își sporise plasamentul în ramură de la 98 000 000 lei în 1924 la 136 000 000 lei în 1928⁸³, pentru obligarea societăților de a respecta ca trei pătrimi din membrii consiliului de administrație să fie cetățeni români, iar două treimi din acțiuni să fie, de asemenea, în posesia cetățenilor români. Mai mult chiar, la unele societăți au fost numiți comisari ai guvernului, cu misiunea de a apăra interesele capitalului național⁸⁴.

Capitalul străin, chiar în aceste condiții, a insistat pentru penetrație în lumea „aurului verde”. Locul finanței austro-ungare, a fost luat cu precădere de capitalul italian. Acesta a reușit ca, pînă în 1928, să acapareze 23 la sută din capitalul social total al ramurii. Deosebit de întreprinzător a fost Camillo Casti-

⁷⁵ M. P. Florescu, *Războiul contra pădurilor României*, s.l., s.a., p. 5.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 7.

⁷⁷ „Economia națională”, nr. 10/1928, p. 377.

⁷⁸ Cf. datelor din *Anuarul statistic al României 1922*, p. 200—203; *idem 1924*, p. 151; *idem 1925*, p. 155; *idem 1928*, p. 176—177; *idem 1929*, p. 186—197; „Economia națională”, nr. 10/1928, p. 378—179.

⁷⁹ „Argus” din 7 ianuarie 1926.

⁸⁰ A. Atanasescu, *Credit forestier în „Rev. pădurilor”*, nr. 2 (1923), p. 128.

⁸¹ *Contribuții la istoria capitalului străin...*, p. 153.

⁸² La sfîrșitul anului 1928, trei bănci (Banca Românească, Banca Marmarosch Blank și Banca de Credit Român) participau în proporție de 80,3% din capitalul social total la nouă întreprinderi forestiere (Vezi alte detalii în lucrarea citată mai sus (schema D); „Independența economică”, 1928, p. 21).

⁸³ Gh. Brînzescu, *Problema creditului industrial...*, p. 193.

⁸⁴ „Argus” din 25 ianuarie 1926.

glione, unul din conducătorii băncii Sossietà Italiana di Credito Comerciale din Milano⁸⁵, și firma „Feltrine.li“ din Fiume. O parte din economia forestieră era controlată și de „Campagnie des Industries Minières et Annexes Vandoeures“, din Geneva, care deținea 14 mari întreprinderi cu o capacitate de producție anuală de 610 000 000 metri cubi de cherestea⁸⁶. În ramură a pătruns și capitalul elvețian, prin concernele „Ofa-Holzindustrie A.G.“ și „Holding International de Bois de Monaco“. Ambele firme au reușit să pună sub controlul lor o serie de societăți, între care: „Industria de Lemn Mandus“ și „Berlova-Armenis S.A.“, al căror capital reprezenta peste 12 la sută din capitalul social al ramurii⁸⁷. În ordine, urma, ca importanță, capitalul maghiar cu 4 la sută. Ponderi, modeste însă, au mai obținut capitalurile austriac, francez, englez și cehoslovac.

Alături de întreprinderile capitaliste, exploatarea pădurilor și a lemnului a fost săvârșită și prin intermediul cooperativelor forestiere sătești. Primele⁸⁸ unități au fost înființate în anul 1906, evoluind în 1915 la 215⁸⁹. După război, numărul lor a crescut cu repeziciune, în special după decretul-lege pentru vânzarea pădurilor statului la cooperative, prin bună învoială⁹⁰. Prin noul cadru juridic, cooperarea forestieră s-a extins extrem de repede⁹¹. Numai în vechiul regat în 1919 existau 507 unități⁹². Multe nu au rezistat complexelor fenomene în care

1	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Număr	347	403	484	476	473	480	452	492
Nr. asociați	34.999	42.992	56.654	57.935	47.048	63.103	61.754	62.401
Capital vărsat mil. lei	21,1	30,8	53,4	69,5	93,1	108,5	106,9	136,1
Fond social mil. lei	3,7	9,7	27,9	46,4	61,2	73,0	48,8	130,6

⁸⁵ În acest scop, a creat „Foresta română“, ca reprezentantă a sa; a pus stăpînire pe societatea „Tișița“ (aflată în lichidare); a subordonat și controlat întreprinderi care posedau 305 gatere din totalul de 1654 aflate pe întreg teritoriul țării, reușind ca din producția anuală de cherestea de 6 500 000 metri cubi să realizeze un volum de peste 1 300 000 metri cubi (Vezi alte detalii la Simion Fuchs, *Situația industriei forestiere și luptele muncitorilor forestieri la începutul crizei economice din 1929*, în „Studii și materiale de istorie contemporană“, vol. I, 1956, p. 112—113). Mai mult, Castiglioni, paradoxal, a reușit să participe la „naționalizarea“ capitalului fost inamic din industria lemnului... (*Contribuții la istoria capitalului străin...*, p. 89—91). În fine, amintim că prin diferite mașinații „Foresta“ a cumpărat de la Marmorosch, Bank et Co și diferiți acționari 68 la sută din acțiunile firmei „Societatea Română pentru exploatarea de păduri și fierăstraie cu aburi“ fostă „Goetz“. Apoi cu concursul altor bănci din țară a devenit un puternic trust forestier (Vezi și V. Axenciuc, *Contribuții la cercetarea pătrunderii și dominației capitalului străin...*, p. 38—39).

⁸⁶ Simion Fuchs, *op. cit.*, p. 112—113.

⁸⁷ *Contribuții la istoria capitalului străin...*, p. 155.

⁸⁸ Unul dintre pionierii cooperăției, între care și forestiere a fost Spiru Haret. În demonstrațiile făcute a reliefat necesitatea asocierii ferăstraielelor în unități mari (Vezi *Operele lui Spiru C. Haret*, vol. VII, „Polemice și politice“ 1887—1900, București, 1902).

⁸⁹ T. C. Ionescu-Pășcani, *Cartea cooperativului*, ed. I, s.l., s.a., p. 147.

⁹⁰ „Monitorul Oficial“, nr. 196 din 22 noiembrie 1918.

⁹¹ „Economia forestieră“, an II (1920), nr. 5—6, p. 151.

⁹² Scarlat Panaitescu, *Din industria lemnului...*, p. 41; „Economia forestieră“, an II (1920), nr. 1, p. 14; Adrian Sfințescu, *Sistemul cooperativ în economia forestieră*, București, 1934, p. 24 și următoarele (a se vedea și anexa de la p. 63).

erau antrenate, ca atare, în timp ce unele dispăreau, altele noi luau ființă. Evoluția sinuoasă rezultă cu prisosință din următorul tabel⁹³.

Tabelul evidențiază mai multe elemente deosebite. În prim plan se degajă ideea că aceste cooperative întruneau un număr redus de asociați pe aceeași unitate. Media, în anii 1921 și 1925, a fost aproape statică: 100. În anul 1928 media a sălțat la 126. Dar și această cifră era minoră față de obiectivele propuse și, mai cu seamă față de cerințele de capital. În al doilea rând, se observă clar, pentru început distanța mare dintre capitalul vărsat și cel social; cu timpul aceasta a pierdut din vizibilitate discrepanță. Numai din „mișcarea de suprafață” a cifrelor se pot trage unele concluzii, atât asupra puterii de rezistență, cât și a tendinței și limitei capitalului asociațiilor⁹⁴.

Reliefind limita capitalului cooperativelor forestiere, evidențiem o altă tristă realitate: pe de o parte, concurența acerbă a întreprinderilor și societăților capitaliste, pe de altă parte, nelimitata lor cerere de împrumuturi de la diferite instituții bancare. Cu adevărat, se poate aprecia că aproape permanent ele se găseau „apăsate” și speculate de diferiți intermediari, samsari, firme comerciale și instituții bancare. Toate acestea au determinat încă din anii de început ai stabilizării să se protesteze pînă și la regele Ferdinand⁹⁵.

Pe plan istoric interesează, în același timp, activitatea lor organizatorică în scopul consolidării situației financiare și economice. Intrucît județul Neamț constituia un adevărat exemplu prin unitățile care activau, la Piatra Neamț, în 1922, s-a ținut primul congres⁹⁶. Este cunoscut că în zona respectivă lucrau vestitele unități: „Albina” din Tarcău, „Tazlăul”, „Ceahlăul”, „Bradul” din Galu, „Crăcăul Negru” din Crăcăoani și altele. „Albina” constituia un adevărat model pentru lumea cooperăției forestiere din întreaga țară. Ea devenise un ideal...

Atracția către acest domeniu nu a fost mică. Dimpotrivă, se știe că elemente eterogene s-au infiltrat în cadrul ei. Prin metode caracteristice, după ce au curcirit încrederea „asociațiilor” și-au asigurat fabuloase profituri în dauna pădurii și a muncii. Este suficient să arătăm că după paravanul cooperativei or „Putna” și „Brăduțel”... de pildă, pădurile nordului Moldovei au fost jefuite, în cinci ani, cu 7 000 000 lei prima unitate și cu 1 150 000 lei cea de a doua unitate⁹⁷. Asemenea acte de fraudă care au lovit în însăși existența cooperativelor au constituit totodată și însemne de slăbiciune a celor care, cu atîta trudă, au reușit, în timp, să adune capitalul de asociați. Iată însemnată o asemenea realitate: „...Samsarii și chiar unii domni deputați și senatori, popii, învățătorii și toată clientela lor politică, azi colindă ca cioclii sala pașilor pierduți ba la Casa pădurilor, ba la cooperativele sătești, stăruind și intervenind pentru aprobarea vînzării cutărei păduri, pentru vre-o cooperativă sau vre-un protejat... pentru ca acea cooperativă să treacă lemnul luat pe nimic de la stat chiar a 2-a zi altora...”⁹⁸.

Comercializarea materialului lemnos a constituit finalul proceselor economice enunțate. Dubla direcție a actului de comercializare: pe piața internă și cea externă reliefează aspecte extrem de interesante. Se observă că între cele două sfere ale comerțului a existat o continuă discrepanță.

Comerțul intern, cu deosebire, a speculat lemnul de foc, sursă ușoară de creștere a profitului. Piața lemnului din Capitală devenise o adevărată mină de înavuțire. În acest scop, mai cu seamă după război, în București, s-a cunoscut o speculă de uriașe proporții, unde erau antrenate personalități din rîn-

⁹³ Valeriu Dinu, *Politica forestieră națională. Doctrina modernă și realizările epocii 1918—1938*, Editura „Viața forestieră”, București, 1939, p. 268.

⁹⁴ G. Minescu, *Dificultățile cooperăției forestiere din România*, (manuscris la biblioteca I.C.E.F.), p. 41—44.

⁹⁵ Scrisoare deschisă. Ea începea cu: „Majestate! mă adresez Măriei Voastre, căci paharul a ajuns la fund...” Și se termina cu întrebarea: „Încotro mergem?” (Cf. „Zigzaguri Forestiere”, nr. 12—13, 1923, p. 275).

⁹⁶ G. N. Mandache, *Congresul cooperativelor forestiere*, în „Revista pădurilor”, an XXXIV (1922), nr. 10, p. 601, 605—606.

⁹⁷ D. Timu, *Dezastrul din Administrația Fondului Bisericesc...*, p. 13.

⁹⁸ M. P. Florescu, *Contribuții la rezolvarea problemei comercializării bunurilor statului*, în „Zigzaguri Forestiere”, nr. 2—3, 1924, p. 44.

dul politicienilor care conlucrau cu marii angroșiști și cu cițiva reprezentanți ai căilor ferate. La o scară ceva mai redusă același proces era cunoscut și pentru celelalte orașe. Cine va urmări coloanele presei va depista detalii scandaloase privitoare la „comercializarea” lemnului, dovadă cit de ușor se transformă „aurul verde” în monedă-aur. Dar, nu numai lemnul de foc cunoștea această metamorfoză, ci și materialele lemnoase pentru construcții și mai cu seamă mobila realizată cu multă măiestrie, dar extrem de scumpă. De aceea, toți acei cu venituri modeste erau obligați, prin politica prețurilor, să facă apel la produsele create de meșteșugarii din sate sau acei care lucrau în mici ateliere la oraș⁹⁹.

Dar, să concretizăm unele din exagerările practicii comerciale. În 1921 prețul lemnului de foc pentru consumul intern era de 1700 lei în Moldova, 2000 lei în Bucovina și Transilvania, vagon stația de încărcare; iar predat în gara București, prețul ajungea la 4000 lei vagonul. Adăugăm că în același an vagonul cu *lemn de foc superior*, la frontieră se ridica la *maximum* 2900 lei¹⁰⁰. Privitor la comerțul cu mobilă indigenă, dacă înainte de război se realiza mai puțin de 10 la sută din consumul intern, după Unirea cea Mare deși producția a săltat, în unii ani, la un procent aproape dublu, totuși ea rămânea nesatisfăcătoare. Așa se explică de ce, spre deosebire de alte ramuri, încheierea atelierelor meșteșugărești nu a fost înlăturată.

Comerțul intern cu lemn era susținut într-o anumită măsură și de cooperativele forestiere care se împărțeau în două categorii: pentru exploatarea lemnului de foc și pentru industria cherestelei din rășinoase. Prin sistemul comercializării, cooperanța forestieră susținea o activitate care corespundea prea puțin intereselor și doleanțelor ei.

Comerțul extern a cunoscut încă din secolul trecut importante legături cu piața unor state limitrofe părții de vest a Mării Mediterane. În anumite conjuncturi lemnul din Carpați a pătruns și în zone mai îndepărtate contribuind la construcția unor gigantice lucrări. După cum relatea însuși domnitorul Cuza „imensele cantități de lemn din pădurile României ce au fost întrebuințate în construcția Canalului de Suez”¹⁰¹. O dinamizare a exportului lemnului a fost cunoscută după legea din 1887. Astfel valoarea lemnului exportat a crescut de la 3 milioane lei în 1880 la 24 milioane lei în anul 1913.

După încetarea războiului mondial cerințele din acest domeniu au crescut imens. Dacă în anul următor, 1920, valoarea a săltat la 125 milioane lei, în 1921 la 473 milioane lei, în 1922 la 2600 milioane lei, în 1923 la 4091 milioane lei, în 1924 la 5541 milioane lei, în 1925 la 6380 milioane lei. De la această dată curba a început să descrească: în 1926 la 5897 milioane lei, în 1927 la 4610 milioane lei; iar în 1928 să crească din nou la 4650 milioane lei¹⁰².

Alături de petrol și cereale, lemnul a ajutat la redresarea balanței de import-export. În 1922 s-a întocmit prima balanță cu un sold excedentar (100 lei românești = 330 franci elvețieni). Lemnul constituia, „fără desmintire, partea de susținere a leului depreciat la bursele străine...”¹⁰³. Cu tot sacrificiul „pom-pării” principalelor bogății peste graniță, deși s-au irosit serioase rezerve de petrol, perimetre de păduri, imense cantități de cereale de pe plaiurile mănoaselor cîmpii dintre Carpați și Dunăre, valoarea leului nu a putut fi conso-

⁹⁹ Oreste A. Anastasiu, *Industria satești. În raport cu localizarea mării industrii*, Ed. Cultura Națională, București, 1928, p. 52—73.

¹⁰⁰ H. Brauner, *Comerțul și industria lemnului din România*, Editura Krafft & Drotleff, Sibiu, 1929, p. 66—67.

¹⁰¹ Textul este reprodus în articolul lui C. C. Giurescu din lucrarea *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I., p. 351—353; Vezi și articolul aceluiași autor, *Despre relațiile româno-egiptene și contribuția României la construirea Canalului de Suez*, în „Studii”, X (1957), 1, p. 91—109.

¹⁰² V. N. Stinghe, D. A. Sbrulan, *Agenda forestieră a României*, București, 1941, p. 15.

¹⁰³ Banca Națională a României, *Raport asupra valorificării lemnului românesc*, (Comisia a VI-a, subcomisia lemnului), mss. București, 20 iulie 1938, p. 15.

lidată (în anii 1925 și 1926), 100 lei echivalau cu abia 2,40 franci elvețieni¹⁰⁴. Am redat aceste „echivalente de schimb” pentru a evidenția un dublu fapt: a) existența unei politici a foarfecilor în schimbul internațional (care a cuprins și piața lemnului), b) sacrificarea pieții interne în dauna celei externe (cel puțin 70 la sută din producția forestieră fiind destinată exportului)¹⁰⁵. Și cu toate acestea se degajă pregnant ideea că „lemnul este articolul permanent, care împiedică o depreciere și mai accentuată a monetei noastre”¹⁰⁶. Iată aprecieri riguroase subliniate chiar de specialiștii Băncii Naționale, care se ocupau de chestiunile financiare ale pieții lemnului.

Urmărind din alt unghi aspectul financiar amintim *principalii parteneri*¹⁰⁷ pentru: a) lemn de foc (Ungaria și Jugoslavia) b) cherestea de rășinoase (Ungaria, Egipt, Grecia, Bulgaria, Italia, Austria, Turcia) c) lemn de stejar ecarisat și cherestea de stejar ecarisat (Ungaria, Grecia, Germania începând cu anul 1928). Dintre aceștia un loc deosebit revenea Egiptului¹⁰⁸. În 1924, lemnul de construcție figura cu peste jumătate din valoarea întregului export românesc în Egipt. România, în anii stabilizării relative se situa cu mult înaintea unor state ca Finlanda, Suedia, Turcia și Jugoslavia¹⁰⁹. Un alt aspect al calității materialului exportat se referă la lemnul de rezonanță — suprasolicitat de mari firme din Occident. Cîteva fabrici specializate din Tg. Mureș, Piatra Neamț, Găinești jud. Fălcieni și Comănești jud. Bacău preparau lemnul și-l transformau în scînduri de rezonanță pentru instrumente muzicale, în claviaturi și în scînduri speciale pentru construcția de avioane. Exportul pentru aceste cerințe se ridica la peste 170 vagoane anual. Desigur, cantitatea în sine nu era impresionantă, însă era cea mai ridicată ca valoare. Adăugăm că România era singura țară din Europa care posedă lemn de rezonanță unanim recunoscut¹¹⁰.

În general exportul a variat între 1 și 1,5 milioane tone anual, atingînd maximum în 1924—1925 cînd s-a comercializat peste 2,5 milioane tone de material lemnos, reprezentînd circa 20 la sută din valoarea exportului, (mai precis în 1925 ajungînd la 22 la sută). Exportul mare — arăta Virgil Madgearu — nu reflectă însă un proces normal de exploatare rațională a pădurilor ci era simptomul unei exploatare prădalnice¹¹¹. Un fapt era cert: prețul realizat pe piața străină era derizoriu, în schimb se importau „articole de lux și de ostentație și toate nimicurile străinătății”¹¹² pentru o elită parazită.

Din paginile anterioare se degajă unele concluzii: a) O eronată atitudine față de fondul forestier, fapt care rezultă din sacrificarea a peste 1.200.000 ha teren. De aici a urmat și o puternică risipă de lemn. S-a încălcat vizibil raportul dintre masa absolută a creșterii arborilor și posibilitățile reale de tăieri. b) A avut loc totodată o schimbare a structurii proprietății forestiere, în sensul că a crescut raportul în favoarea statului și proprietății ce aparțineă comunelor și județelor. c) Lipsa de maturitate a cooperativelor forestiere. d) Pe linia prelucrării industriale a rezultat, cu precădere, existența unei industrii a cherestelei și în schimb o insuficiență prelucrare modernă a lemnului, care să-i ridice valoarea. e) Ca urmare a viciilor industrializării, comerțul valorifica în primul rînd lemnul brut și semiprelucrat, fapt ce aducea grave prejudicii economiei... f) Folosirea pădurii prin tăieri exacerbate pentru salvarea bugetului statului. Observăm, aceste grave lacune se găseau în totală contradicție cu propunerile corecte a celor care luptau pentru apărarea „aurului verde”.

¹⁰⁵ „Argus” din 13 noiembrie 1926.

¹⁰⁶ B.N.R., *Raport asupra valorificării lemnului...*, p. 17.

¹⁰⁷ J. Filipovici și C. Lăzărescu, *Probleme de economie forestieră...*, p. 101.

¹⁰⁸ V. Ciulli, *Interesele economice ale României în Egipt*, în „Buletinul Institutului economic românesc”, anul IV, nr. 7—8, iulie-august 1925, p. 569 și urm.

¹⁰⁹ Constantin Botoran, *Relațiile româno-egiptene în epoca modernă și contemporană*, Ed. științifică, 1974, p. 151.

¹¹⁰ H. Brauner, *op. cit.*, p. 112, 116.

¹¹¹ Virgil Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, 1940, p. 278.

¹¹² Marin Popescu-Spineni, *Economia forestieră a României...*, p. 17.

¹⁰⁴ Idem, p. 16.

Din corelarea acestor limite se poate afirma că economia forestieră autohtonă, ca și alte ramuri, a fost considerabil subordonată pieții internaționale, diviziunea impusă lucrînd în defavoarea ei.

Sinteza realizată confirmă vizibil că multe forțe negative apăsau conștient și inconștient asupra mediului silvestru. Cîtă dreptate avea „un cronicar al cauzei pădurilor”¹¹³ care scria revoltat că „s-a recurs la pădure ca la un robinet universal”... că s-a considerat *zarăși* pădurea... „ca o oaie miraculoasă de pe care (se) poate lua șapte piei”, că sacrificarea ei era de fapt „o ipocrizie administrativă”, „o îmbătăre cu opium” intrucît masiva distrugere nu putea să nu determine urmări nefaste multiple.

3. INFLUENȚA CRIZEI ECONOMICE ASUPRA FONDULUI FORESTIER ȘI A POLITICII DE PRELUCRARE ȘI COMERCIALIZARE A LEMNULUI.

Dacă în anul 1929 era începutul unei perioade de grea încercare pentru întreaga economie, cu origini mult mai îndepărtate de momentul izbucnirii¹¹⁴, pentru domeniul forestier reprezenta o continuare a paradoxului deslănțuit cu ani în urmă. Despre criza economiei forestiere a început să se scrie încă din anul 1926.

Problema pădurilor din Europa a stîrnit în acești ani interesul unor cercetători străini de prestigiu. În urma popularizării situației create în România, unii au căutat pur și simplu să nu acorde în lucrările lor nici cel mai mic spațiu tipografic, elementul subiectiv al cercetării (dar și al dezinformării), fiind mai mult decît vizibil¹¹⁵. În schimb, a fost cunoscută și o situație inversă, într-o vastă lucrare științifică, Lucien Romier¹¹⁶ atacă o problemă de mare interes pentru civilizația statelor latine. În acest context analizează în profunzime *rolul istoric* al pădurii românești care desparte întinsa stepă de răsărit a Europei de pusta de la vest de Tisa. Cu această ocazie s-a realizat o veritabilă incursiune în civilizația lemnului Carpato-dunărean, se proiectează cu pană de artist arhitectura construcțiilor și chiar interiorul atît de frumos și natural utilizat, șlefuit cu atîta mîgăla de-a lungul secolelor. Autorul redă motivele reducerii spațiului pădurilor din timpuri străvechi, pe baza cercetării efectuate pe pămîntul acestor meleaguri. Sesizează și multe elemente negative din practica forestieră, asaltul nemilos exagerat, asupra vestimentului viu al naturii, procesul grav al eroziunii, gravele contraste ce se crează în ambianța atît de armonioasă a spațiului românesc, în fine protestează contra nesocotinței...

Situația fondului forestier

Pentru a putea urmări natura schimbărilor produse în lumea arealului silvestru este necesar să ne referim în primul rînd la statisticile forestiere din epocă. În 1922 s-a întocmit prima statistică forestieră de după marele război (publicată în 1925), utilizabilă încă înainte de tipărirea ei datorită faptului că nu a putut surprinde *întreg* masacrul pădurilor, înfăptuit în numele izlazurilor comunale și terenurilor agricole. De aceea, în anul 1929, s-a publicat o nouă lucrare de acest gen, care urmărea să o completeze pe cea anterioară. Începînd cu anul următor s-au înființat și două servicii de statistică forestieră cu scopul de a trece la noi lucrări „de înregistrare mai apropiate de realitate”. În fine, amintim că în 1933 C.A.P.S. a publicat¹¹⁷ o nouă statistică, mult mai bine grupată pe multiplele valori și cerințe ale unci asemenea bogății atît de diversificată și extinsă pe un imens spațiu.

În 1930 a luat ființă C.A.P.S. care a trecut la unele măsuri mai organizate pe direcții regionale silvice, cu scopul declarat de a realiza o conducere unitară

¹¹³ „Zigzaguri Forestiere”, anul II, nr. 9—10, septembrie-octombrie, 1924, p. 244.

¹¹⁴ A.G.E.R., *Aspectele crizei românești, în cadrul crizei mondiale*, Tipografia „Bucovina”, București, 1937, p. 224.

¹¹⁵ Egon Glesinger, *Le bois en Europe*, Librairie du Recueil Sirey, 1932.

¹¹⁶ Lucien Romier, *Le carrefour des empires morts. Du Danube au Dniester*, Paris, 1931, 253 p.

¹¹⁷ *Statistica pădurilor statului 1930—1931*, București, 1933.

pe toate fazele de producție, începînd cu problemele de întemeierea pădurilor (arborete'lor) și terminînd cu industrializarea materialului lemnos, inclusiv transportul și desfacerea. În scopul menționat, centrala era împărțită în direcții pentru diferite faze, de pildă: Direcția culturii pădurilor, Direcția comercială, Direcția tehnică. Activitatea direcțiilor era însă total inegală. Se urmărea cu persistență prin Direcția comercială și cea de exploatare o activitate bazată pe beneficii, în schimb era cu totul insuficientă prelucrarea lemnului și prea puțin productivă activitatea de cultură a pădurilor.

O administrare mai reușită a pădurilor era cunoscută pe Domeniile coroanei. Și aici teritoriul forestier era organizat pe ocoale silvice. Exploatarea se efectua în antrepriză. Zonele din jurul reședințelor erau gospodărite ca păduri de agrement, îmbrăcînd o ținută plăcută.

La fel F.B.O.R.B. cunoscut din trecut, în mare parte prin respectarea amenajamentului și a unor investiții utile în drumuri de acces și căi ferate nu a reușit în anii crizei să facă față grelelor probleme. Mai puține elemente concrete se pot prezenta din acești ani despre pădurile ce aparțineau de Eforia spitalelor civile din București, și Craiova, Eforia bisericii Kretzulescu, Eforia spitalului „Sf. Spiridon” din Iași și altele. În schimb, despre „activitatea” obștiiilor de moșneni și razeși și ale composoratorilor se cunosc bogate informații utile cu date care dovedesc continuitatea, la valori mai reduse, a vechii politici „de fructificare” a lemnului. În anii crizei izbucnesc grave disensiuni în rîndul coproprietarilor întrucît se observau mai mult ca oricînd tendințele afaceriste a celor ce se ocupau cu administrarea sau vînzarea lemnului.

Dar să urmărim aspectele de bază privind mutațiile petrecute în cadrul categoriilor de proprietari ¹¹⁸.

Categoriile de proprietari	1929 (ha)		1935 (ha)	
	Păduri	Goluri	Păduri	Goluri
Pădurile statului	1.904.004	149.687	1.874.181	113.135
Păduri administ. de stat	1.786.882	134.648	1.834.039	131.512
Păduri ale instituțiilor	193.293	21.587	704.491	58.536
Păduri particulare	2.564.296	376.803	1.415.771	204.800
Total	6.448.475	685.725	5.828.485	507.983
Total gl.	7.134.190		6.336.468	

Din tabel se evidențiază că față de anul 1919 bogăția forestieră indiferent că luăm ca bază 7 202 000 ha sau 7 305 688 ha (statisticile nu concordă), în anul 1929, deci, la începutul crizei în întreaga economie erau înregistrate doar 6 448 475 ha cu păduri și 685 725 ha goluri de păduri, ca, la sfîrșitul crizei, deci în anul 1934, să fie recunoscută drept pădure o întindere de numai 5 828 485 ha, iar 507 983 ha să constituie golurile de păduri. Dacă s-ar reprezenta aceste cifre pe un grafic s-ar observa cu toată claritatea cum linia arealului pădurilor era pornită pe o substanțială scădere.

Să urmărim în continuare un alt aspect, acel al situației proprietății forestiere particulare. El ne va lămuri mai bine în mîinile căror proprietari se găsea această avuție în anul 1930 ¹¹⁹.

¹¹⁸ V. Sabău, Statistica pădurilor din România pe anul 1929, Buc., 1931, p. 4—6 și *Buletin statistic pe anul 1935*.

¹¹⁹ J. Filipovici și C. Lăzărescu, *Probleme de economie forestieră*, Editura agro-silvică de stat, București, 1956, p. 87.

Categoriile de proprietăți (ha)	Nr. proprietari	%	Suprafața în ha	%
0,25 — 5	154.369	84	298 326	14,5
5 — 10	18.885	10,5	150 179	7,5
10 — 100	7.221	4,0	314 661	15,0
100 — 200	1 315	0,7	186 131	9,0
200 — 500	765	0,4	237 361	11,5
500 — 1 000	303	0,225	200 669	10,0
1 000 — 3 000	143	0,150	250 613	12,0
3 000 — 5 000	24	0,013	84 251	4,0
peste 5 000 ha	23	0,012	338 270	16,5
Total	183.048	100	2.060.461	100

Din această adevărată piramidă a categoriilor de proprietăți se pot trage multe concluzii. Ne oprim, din cauza spațiului, asupra unei singure idei. O infimă parte din proprietari (0,40 la sută) acei cu păduri de la 500 ha în sus dețineau 42,5 la sută din întreaga suprafață; iar 94,5 la sută dețineau corpuri de păduri pînă la 10 ha, adică 22 la sută din întreaga suprafață; restul de 5,1 la sută (care se găseau între aceste două categorii distincte) cu păduri între 10—500 ha cumulau 35,5 la sută din suprafața forestieră particulară.

Ambele tabele degajă o idee unitară: pădurea particulară nu numai că se găsea într-o rapidă diminuare, dar ea se găsea divizată inegal în activul a 183 048. Cele 2 060 461 ha constituiau aproape 40 la sută din întreg arealul forestier. Deci ținind seama de permanenta și inerenta mișcare a proprietății forestiere particulare ne dăm seama ce pericol continua să planeze asupra acestei avuții. Și dacă corelăm neîncetata „mișcare” a proprietății particulare cu lipsa în cea mai mare parte a amenajamentului sesizăm că ce dezastru se traducea în fapt. Pentru a nu se cataloga, de cineva, cuvîntul *dezastru* cumva exagerat, ne permitem să aducem un argument. În anul 1931 din totalul suprafeței forestiere a țării numai 1 756 422 ha aveau amenajamente *definitive*, restul de peste 5 milioane ha așteptau începerea lucrărilor¹²⁰. Dacă ținem seama că cea mai mare parte din aceste amenajamente erau executate pentru marile păduri ale statului, intuim la reale dimensiuni care era situația la particulari...

Concluzia generală ce se degajă pentru perioada crizei economice, referitor la „viața pădurii” este scăderea volumului de tăieri și bine înțeles de comercializare (în comparație cu anii anteriori ai stabilizării relative), mai mult chiar, dacă unele firme particulare au sistat în anumite zone tăierile, sau le-au diminuat, ca și C.A.P.S. au căutat prin crîncene economii la salarii (curbele de sacrificii se referă la toate categoriile de salariați ai statului) să realizeze oricum beneficii. Plecînd de la faptul că totuși tăierile au continuat, unii cercetători (nu muți la număr) au fost tentați să susțină eronat ideea că în domeniul forestier nu ar fi fost cunoscut în acești ani flagelul crizei. Bine înțeles realitatea infirmă asemenea ideii fără nici un suport. Nu înseamnă că dacă unele firme au continuat la o scară redusă activitatea lor — cum am mai spus cu economii mari la salarii — fenomenul de criză nu ar fi fost înregistrat și în acest domeniu.

Industria și comerțul lemnului sub pecetea crizei economice

Reducerea activității prezentate mai sus a fost cunoscută ca un revers și în domeniul practicii industriei. Fenomenul rezultă cu toată claritatea din tabelul următor¹²¹

¹²⁰ Cf. Valeriu Dinu, *Politica forestieră a României după război*, Impr. naționale, București, 1937, p. 16.

¹²¹ Realizat pe baza tabelelor din lucrarea realizată sub egida A.S.G.E., *Aspectele crizei românești...*, p. 226.

Anii	industria lemnului			industria hirtiei		
	număr întreprinderi	capital investit (mil. lei)	producția în mil. lei	număr întreprinderi	capital investit (mil. lei)	producția în mil. lei
1929	787	3 457	5 362	147	2 128	2 447
1930	717	3 488	3 705	154	2 297	2 227
1931	662	3 080	2 133	145	2 497	2 056
1932	692	3 037	1 508	162	2 576	1 834
1933	651	2 520	1 481	143	2 513	1 902

Concluzia ce se degajă din tabelul de mai sus este aceea a totalei instabilități economice. Coloana numărului întreprinderilor din industria lemnului și a hirtiei demonstrează clar o scădere de la 787 unități în 1929 la 651 în 1933 și respectiv de la 147 la 143. Referitor la producție curba este deosebită în industria lemnului, ea scade de la 5 362 în 1929 la 1 481 în 1933, deci la 25,75 la sută. Scăderea era catastrofală, ea demonstrează gravitatea crizei. La fel în industria hirtiei limita producției a ajuns la 77 la sută.

Graficul, la coloana numărul întreprinderilor forestiere cumulează atât fabricile de cherestea cât și celelalte fabrici prelucrătoare. Aici este interesant de adăugat la conținutul graficului raportul dintre aceste două categorii de unități. Astfel, în 1929, existau 408 fabrici de cherestea, ele reprezentând aproape 60 la sută din numărul total, restul făceau parte din celelalte sectoare ale metamorfозării lemnului în diferite bunuri, ca în 1933 numărul fabricilor de cherestea să scadă și mai mult.

Deși s-a cunoscut o puternică inconstanță și nesiguranță a capitalului, bogăția forestieră a fost și în anii aceștia obiect de tranzacții și speculații. Întreprinderea forestieră „Oituz“ cu sediul în Brașov a cedat în anul 1930 Societății cheloslovace „Danubia“ o frumoasă pădure în zona Breșcu pentru 40 milioane lei¹²². Tot în acest an concernul elvețian „Ofa“ a reușit să preia jumătate din pachetul de acțiuni al Societății „Valea Mureșului“¹²³. Același concern a început să dirijeze și destinele activității Societatea anonimă forestieră din Valea Secu — Brașov¹²⁴.

În anul 1931, la Basel, în Elveția din dorința de a se stăpîni mai bine piața lemnului și a se hotărî asupra proceselor producției, s-a creat Societatea internațională „Union Bois“ unde capitalul din România conluera cu capitalul altor state¹²⁵. Dintre principalele grupări și regrupări ale capitalului din acest sector mai amintim retragerea capitalului italian (reprezentat prin „Foresta“), prin cedarea acțiunilor sale industriașului din Bucovina — Max Anhau¹²⁶, care va reuși într-un timp extrem de scurt să-și extindă activitatea în multe centre ale țării.

Cele mai importante investiții din anii crizei s-au consemnat în domeniul prelucrării chimice a lemnului: în anul 1930, la Piatra Neamț, a intrat în funcțiune o fabrică de celuloză¹²⁷, iar în 1932 la Timișoara au luat ființă *Distilertile de lemn unite S.A.R.* — *Marginea Reșița*¹²⁸.

Pentru ca tabloul producției acestui domeniu să fie mai apropiat de realitatea anilor cînd molohul capitalist a determinat grave perturbații ne referim

¹²² „Bursa“ din 2 martie 1930, p. 241.

¹²³ *Contribuții la istoria capitalului străin în România*, vol. I., Editura Academiei, 1960, p. 227.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ „Bursa“ din 21 iunie 1931, p. 603.

¹²⁶ Idem din 10 noiembrie 1929, p. 1165.

¹²⁷ Aurel Dîmboiu, *De la piatră la hirtie*, Editura Științifică, 1904, p. 329.

¹²⁸ *Contribuții la istoria capitalului străin...*, p. 220.

și la *activitatea cooperăției forestiere*. La 31 decembrie 1930, în cele 51 județe (din cele 72) activau 233 cooperative. Nu putem enumera forța lor economică întrucât ne-ar solicita prea mult spațiu și de aceea ne oprim privirea la primele 5 județe ¹²⁹.

Nr. crt.	Județul	Nr. cooperative	Capitalul subscris (lei)	Totalul activului (lei)	Membri țărani și meseriași	Total asociați
1	Muscel	20	16 389 416	78 177 697	2 931	3 635
2	Neamț	18	12 512 468	202 741 843	3 364	3 854
3	Dolj	14	3 301 810	7 811 396	990	1 212
4	Bacău	13	6 330 224	37 423 060	2 008	2 260
5	Dimbovița	13	5 014 537	43 106 750	1 535	1 766

Existau însă și județe în care erau înregistrate numai cîte o cooperativă. (Caraș, Cernăuți, Covurlui, Făgăraș, Maramureș, Olt, Someș, Storoinet, Tecuci, Tutova, Turda și Vaslui). Nu erau asemenea unități în județele Ialomița, Lăpușna, Orhei și Constanța.

Pentru a pătrunde cu analiza noastră mai mult în acest domeniu să completăm tabelul anterior cu evoluția cooperăției forestiere ¹³⁰.

	1929	1930	1931	1932	1933
Nr. coop. forestiere	334	236	233	228	171
Nr. asociaților	46 294	34 600	34 478	31 553	22 707
Capital vărsat mil. lei	107,8	92,8	92,2	77,4	59,5
Fond social mil. lei	116,1	129,9	129,7	131,0	107,6

Se confirmă și în acest domeniu regresul economic.

În fine, amintim că problema decăderii pe plan mondial a curbei producției și comerțului cu lemn a determinat dezbaterile în cîteva forumuri internaționale: la Geneva, între 25—27 aprilie 1932 s-a ținut *Conferința lemnului*; la Viena, între 9—11 iunie 1932 s-a creat un *Comitet permanent al producției, industriei și comerțului de lemn*; iar între 8—10 septembrie tot la Viena s-a deschis un *Congres internațional al lemnului*.

Comerțul cu material lemnos reprezintă ultimul ciclu la care ne referim. Din anul 1929 la vechile probleme specifice crizei din domeniul lemnului s-au adăugat altele noi, caracteristice etapei.

Coloanele presei și revistelor de specialitate au ridicat nenumărate probleme privitoare la căile ce trebuiau folosite pentru a se comercializa superior lemnul pe piața externă. Atît în „Argus” la cronica „piața lemnului”, „bursa valorii lemnului” cît și în diferite articole din periodicele „Revista pădurilor”, „Economia forestieră” sau „Zigzaguri forestiere” merou, au apărut întrebări privind modalitățile pentru reorganizarea și revitalizarea economiei forestiere. Întrebări ca: ce mijloace să se folosească pentru a se impulsiona comerțul? cu cît să se reducă cuantumul impozitelor? De ce administrația căilor ferate nu aplică un tarif mai moderat? către ce piețe externe să se orienteze exportul? care să fie prioritățile pentru a se revitaliza viața economică și financiară forestieră? și altele, au

¹²⁹ Cf. „Anuarul statistic al României. 1931—1932”, București, 1933, p. 118.

¹³⁰ Cf. Valeriu Dinu, *Politica forestieră națională...*, p. 269.

constituit adevărate elemente de dezbateri unde erau antrenati atât industriași și comercianți, cât și diferiți ingineri și economiști. Nu o singură dată la suita de întrebări care frământau un cerc foarte larg s-a propus a se găsi modalitățile pentru a se putea susține un comerț la parametri superiori, cerându-se „a se gândi și acționa negustorește“. Cu alte cuvinte, se insista ca produsele din material lemnos să fie obținute la un preț mai scăzut, la o calitate mai bună, transportate într-o formă civilizată și mai cu seamă să se mențină piețele externe cu tradiție. Tot în focul acestor dezbateri s-a evidențiat ideea trecerii de la o administrație excesiv de centralizată „la alta descentralizată, viabilă“.

Cîteva detalii din sistemul comercializării lemnului brut și semiprelucrat dovedesc puterea crizei în acest domeniu și totodată marele efort făcut pentru a se întreține unele legături comerciale: 1) C.A.P.S. a reușit să „valorifice“ mai mult de 80% din producția anuală în contextul scăderii prețului în medie de 40% față de 1928. 2) Printr-o convenție cu Ungaria privind vânzarea a 25 000 vagoane lemne de foc se prevedea compensația de mărfuri, în scopul evitării valutei. 3) Statistica Institutului românesc de conjunctură reliefează că mai cu seamă în anii 1930 și 1931 între prețul mondial al lemnului de construcție și prețul de export al României a existat o diferență între 4,6 și 6,1 la sută în defavoarea partenerului care fructifica „aurul verde“. 4) A continuat grava risipă și decimare a lemnului de rezonanță. Deși specialiștii atrăgeau atenția asupra specuiei cu lemnul care se livra „le prețuri de nimic“, exportul a continuat „la parametri inferbînțați“. Cunoscutul inginer N. Pașcavici demonstra că în țară acest lemn avea o valoare prea mică, iar numai urcat în cala vaporului, la Constanța, valoarea lui creștea înzecit³¹. Astfel, molidul galben-auriu sau alb-mat din zonele Argel, Moldovița, Pojorîta, Frasin, Vama, Breaza, Stulpicani, Ostra, Putna, Fălciu, Prisăceni, Pipirig, Prislop, Tarcău, Cîmpeni, Bistrița selectat cu grijă, pentru calitățile sale deosebite, se transforma în Occident în valori nebănuite, materializate în instrumente muzicale. 5) Amintim totodată că a fost depusă o febrilă activitate cu eforturi extreme pentru a se putea exporta în Palestina, Canada sau Argentina. 6) Se remarcă o anumită constanță în raporturile comerciale cu Egiptul care constituia o adevărată platformă de legătură dintre Extremul Orient și piața lemnului carpatic. Dacă aici petrolul românesc a reprezentat o prioritate a priorităților, lemnul a secundat îndeaproape. 7) Adăugăm că lupta pentru menținerea vechilor debușeeuri a crescut în intensitate și ca urmare a apariției unei noi piețe ofertante, foarte puternice, acea sovietică.

După sumara prezentare a oscilațiilor și căutărilor să surprindem prin conținutul următoarelor tabele unii parametri exacti a căror cunoaștere proiectează strict activitatea comercială. Iată exportul de material lemnos, față de 1925, în tone și valoric³².

	1929	1930	1931	1932	1933
Quantități exportate în mii tone	1 898	1 522	1 380	836	619
La % față de 1925	75	61	55	33	25
Valoarea exportului în milioane lei	4 262	2 846	2 197	1 156	973
La % față de 1925	67	45	34	18	15
La % din valoarea exportului general	16,2	10,8	10,7	7,4	6,9

Dacă s-ar realiza un grafic pe scema datelor din tabel ar impresiona scăderea vertiginosă a volumului exportului la 75 în 1929 și 25% în 1933 iar valoric la 67 în 1929 și 15% în 1933. Dacă comparăm procentele de la cantitate cu acele valorice sesizăm grave anomalii: faptul că prețul cunoștea o continuă

³¹ N. Pașcavici, *Molidul ca lemn de rezonanță și claviatură* în „Revista pădurilor“, februarie, nr. 2/1930, p. 87.

³² B.N.R., *Raport asupra valorificării lemnului...*, p. 45—46.

diminuare. Fenomenul a fost bine surprins în articolul lui P. P. Harnagea cu titlul *Aspecte din comerțul României cu străinătatea*. Pentru edificare redăm o asemenea aserțiune: „produsele de export, mîndrele bogății ale holdei, pădurilor și subsolului nostru, ni se achitau cu prețuri care scoborau catastrofal: în medie la 3062 lei pe tonă, adică mai puțin de 1/2 prețului din 1926¹³³. Reținem din calculul lui P.P.H. că e vorba de o medie a trei grupe de produse diferite și pentru perioada anilor 1927—1934, deci pe 8 ani și nu pe 5 ani. Oricum media cumulată este ceva mai ridicată decît media referitoare la valorificarea lemnului.

În continuare iată un tabel al exportului pe sortimente de lemn¹³⁴.

Sortimente (tone)	1930	1931	1932	1933
lemn de foc	673 722	629 847	219 106	87 834
lemn lucru foioase	74 517	107 745	75 395	87 702
lemn lucru rășinoase	754 691	748 653	540 215	446 159
Total	1 502 930	1 486 245	834 716	621 695

Dinamica este mai mult decît concludentă. Atît la lemnul de foc cît și la cel de lucru din rășinoase se observă o scădere substanțială. Diferența constă în aceea că la lemnul de foc existau rezerve mult mai mari care puteau fi valorificate, pe cînd la lemnul de rășinoase chiar și această curbă în descreștere constituia o risipă a materialelor care de fapt ar fi trebuit mai mult conservate. În fine, relevăm că din tabel se detașează ideea că aportul lemnului la exportul general a scăzut de la 16,2 în 1929, la 6,9 în 1933. Cu toate acestea în 1931 și 1932 exportul de lemn se menținea în continuare ca pondere după petrol și cereale.

Referindu-ne la anul de mijloc al crizei (1931) pe lista clienților figurau cu deosebire Grecia și Ungaria. Pe piața Greciei furnizau material lemnos state ca Austria, Iugoslavia, U.R.S.S. și România. La finele lui 1931 această piață absorbea peste 15% din exportul de lemn al României. Ungaria care a constituit permanent o piață sigură, mai cu seamă, pentru lemnul de foc, în acești ani a diminuat aprovizionarea prin legi prohibitive.

Pentru înlesnirea comerțului cu lemn, la export, în mai 1931 s-a hotărît suprimarea taxei de 10 000 lei, percepută pe vagonul de stejar, hotărîndu-se totodată reducerea tarifelor la transportul pe căile ferate. Tot în scopul dinamizării relațiilor economice la 30 octombrie 1931 s-a creat Sindicatul Exportatorilor Români pentru lemnul de foc care avea 12 firme afiliate. Existența a fost efemeră. Așa se explică de ce în ultimul an al crizei C.A.P.S.-ul a încercat „o sindicalizare” cu diferiți producători și industriași pentru redresarea economiei forestiere, măsură care nici ea nu a dat rezultatele scontate.

De fapt încercarea respectivă de a „sindicaliza” cea mai mare parte a industriei și comerțului cu lemn a fost un răspuns anemic la eșuarea hotărîrilor Conferinței internaționale a lemnului, unde se improvizase un Cartel internațional, despre care critica scria că „monstrul” nu avea „nici cap, nici coadă¹³⁵. Improvizarea acestei înțelegeri a fost atît de vizibilă încît delegația română s-a retras încă de la început. Cum se afirma în „Argus”, românii „nu și-au putut însuși hotărîrile (unilaterale) propuse”¹³⁶. Realizarea unui *Sindicat Unitar Forestier* (S.U.F.) avea menirea de a prezenta economia forestieră românească mai unită

¹³³ „Revista Industria și Comerțul”, nr. 295 din 1938, p. 3.

¹³⁴ B.N.R., *Raport asupra valorificării lemnului...*, p. 59.

¹³⁵ S. Mund, *Cugetări la mormîntul industriei forestiere*, în „Curier forestier român”, anul II, nr. 5 din 20 martie 1932.

¹³⁶ „Argus” din 5 ianuarie 1933.

în fața concurenței celorlalte state exportatoare. Deși S.U.F. răspundea în parte voinței multor firme, în același timp se cunoștea și o puternică rezistență din partea altora. În scopul atenuării divergențelor de idei Camera de Comerț și-a asumat dificila sarcină de-a armoniza interesele opuse¹³⁷. După insistente tatonări și ea a fost obligată a renunța la întîmpinarea pornită.

Îată deci că, la finele crizei economice pe piața internă și pe cea externă, deschis și disimulat, se înregistrau aspre contradicții ca urmare a tendințelor impulsionate de cerințele marelui capital, fenomene ce prevesteau, încă de acum, semnele sub care se va desfășura activitatea din acest domeniu.

4. ÎNCERCĂRILE DE REDRESARE DIN DOMENIUL „AURULUI VERDE” ÎN ANII DE DUPĂ CRIZA ECONOMICĂ.

Evoluția regresivă a arealului pădurilor din primii cinsprezece ani ai perioadei interbelice (1919—1933) a determinat — așa cum rezultă și din capitolele dedicate gândirii și legislației economiei forestiere — o poziție mai fermă a cercurilor de specialitate în scopul elaborării unor măsuri care, pe de o parte, nu numai că trebuiau să oprească procesul defrișărilor, dar totodată să impună și refacerea lor, iar pe de altă parte, să se aplice o nouă politică economică atît în prelucrarea cît și în comercializarea lemnului.

Din aproape totalitatea surselor de informare ale epocii rezultă cu claritate că în perioada scursă vestmintul forestier a pierdut enorm din bogăția sa. Semnalul cel mai viguros l-au dat însă Anuarele statistice și lucrările statistice speciale dedicate acestui domeniu.

Ce prezintă asemenea surse oficiale? Suprafața păduroasă a României în anul 1919, după unele înregistrări era de 7 248 985 ha, fapt ce echivala cu 24,5% din întreg spațiul țării, (alte surse, așa cum aminteam consemnau 7 202 000 ha sau chiar 7 305 688 ha. Informațiile nu concordă). Pentru anul 1935 se menționează 6 336 468 ha pădure, între care 5 828 485 ha pădure existentă și 507 983 ha goluri sau poene¹³⁸. În fine pentru anul 1939 suprafața păduroasă totaliza 6 247 127 ha, deci în minus față de primul an postbelic cu 1 001 558 ha. Procentul suprafeței împădurite s-a redus la 21%¹³⁹.

Redăm în continuare repartiția pădurilor pe proprietari (1939).

Proprietari	ha	%
Stat (C.A.P.S.)	1 899 219	30
Stat (Instituții)	48 725	1
Comune, municipii și orașe	829 957	13
Persoane publice și morale	150 050	2
Domeniul coroanei	57 586	1
Fondul bisericesc din Bucovina (F.B.O.R.L.)	234 023	4
Moșneni, composesorate etc.	904 205	15
Comunități de avere (Caransebeș, Bistrița-Năsăud)	269 973	4
Particulari	1 853 389	30
Total	6 247 127	100

¹³⁷ *Ibidem.*

¹³⁸ Cf. „Buletin statistic” pe anul 1935, București, 1936, p. 23.

¹³⁹ Cf. „Statistica Direcției Regimului silvic pentru perioada 15 sept. 1937 — 15 sept. 1938”, publicată în *Buletinul Informativ al Ministerului de Agricultură și Domenii*, martie 1939.

Din cifrele surprinse în această pagină se detașează c'ar unele concluzii. *Primo*. În decurs de exact două decenii învelișul forestier s-a redus spațial cu peste 1 000 000 ha. Corelînd cu probleme evidențiate cu alte ocazii scăderea ar fi fost și mai mare dacă nu s-ar fi executat cu grele eforturi unele reîmpăduriri. Normal ar fi trebuit ca tot ceea ce s-a tăiat, din diferite motive, să fi fost replantat. Mai mult, se impunea ca în unele zone ale țării să se fi executat lucrări în plus, cu scopul de a se diminua greaua moștenire preluată în decembrie 1918. *Secundo*. În cadrul repartiției pădurilor pe proprietari se observă că dacă cumulam averea statului cu a comunelor, municipiilor și a orașelor procentul total se ridică la 44%. Și dacă adăugăm tot aici și activul persoanelor publice și morale care era apropiat ca formă de organizare de acel al statului, procentul se ridică la 44%. Proprietatea pur particulară deținea exact 30%. Diferența de 23% aparținerea proprietății în devălmășie a moștenilor, posesorazelor și comunităților de avere. A mai rămas de discutat un singur procent. El materializa fondul silvestru care fusese încorporat în Domeniul coroanei. Faptele demonstrează că pe baza unor flagrante încălcări legislative cea mai mare parte din acest patrimoniu fusese rupt din proprietatea statului¹⁴⁰.

După ce am urmărit evoluția (regresivă ca extensie) a pădurii românești și după ce am cunoscut cum era repartizată pe proprietari să urmărim totodată și un aspect de bază al acestei avuții. Nu e suficient să surprindem întinderea pădurii ci e absolut util să prezentăm și cum era ea repartizată pe clase de vîrstă. Este cunoscut că în genere statistica pădurilor se efectuează pe șase clase de cîte 20 ani fiecare. Normal este ca între aceste segmente de timp (de vîrste) să fie un cît mai apropiat echilibru (să nu existe diferențe prea mari). Cunoșcînd aceste cerințe care sînt strîns legate de practica amenajamentelor, să folosim datele unui studiu din anul 1939¹⁴¹ asupra claselor de vîrstă și să le coroborăm cu cifra evidențiată pe pagina anterioară : 6 247 127 ha.

clasa	vîrsta	existent (ha)	plus sau minus (ha)
I	0 — 20 ani	2 047 464	+1 006 277
II	21 — 40 ani	1 196 218	+ 155 031
III	41 — 60 ani	769 266	— 271 921
IV	61 — 80 ani	684 848	— 356 339
V	81 — 100 ani	648 842	— 392 345
VI	101 — 120 ani	900 489	— 140 698

Statistica este categorică. Ea ne demonstrează un plus substanțial la pădurile cele mai tinere și în schimb un minus la pădurile cuprinse între 41 și 120 ani. Interesant ni se pare și faptul că prin cumulul claselor III—VI se însumează o lipsă de 1 161 303 ha. Aceasta echivalează cu ceva mai mult decît media normală a unei clase de pădure (1 041 188). Cu alte cuvinte, la figurat, se poate spune că lipsește mai mult decît o clasă. Este dovada tăierilor neraționale dictate de cerințele nelimitate ale capitalului. În același timp este și dovada lipsei sau ac'o unde exista a neaplicării amenajamentelor. Sigur fenomenul în sine constituia un fapt extrem de grav, era un alt semnal de alarmă pentru modul haotic al tăierii pădurilor.

Pentru a întregi tabloul pădurii românești din perioada anilor 1934—1940 e util să prezentăm și alte aspecte care le rotunjesc pe cele de mai sus. În afară de faptul că a fost diminuată cu a șaptea parte din arealul anilor 1918—1919,

¹⁴⁰ Autorul lucrării de față aprofundează în prezent un studiu istorico-economic privind la fondul forestier al Domeniilor coroanei și raporturile determinate cu zonele învecinate.

¹⁴¹ P. Ioan, *50 de ani de silvicultură românească*, Tip. „Bucovina“, București, 1937, p. 7.

că s-au atacat perimetre care sub nici o formă nu trebuiau a fi exploatare (pădurile de protecție și apărare națională) și că n-au fost respectate nici vechile amenajamente, au fost degradate întinse suprafețe montane, submontane și deluroase. Pe lângă activitatea nefastă a capitalului se constată și lipsa de înțelegere a satelor pornite pe cereri de transformare a pădurilor în izlazuri sau terenuri agricole. Sigur, doleanța masei țăranilor muncitori era justificată, nevoile materiale erau presante, dar nu pădurea (așa cum am mai demonstrat) reprezenta modalitatea de rezolvare. Există știri care confirmă că „plugul a pătruns pînă sus în munți...”¹⁴², că multe păduri au fost desființate fără nici un folos în favoarea pășunilor. Terenul montan, mai ales cel cu declivații mari nu permite nici un gen de activitate agricolă sau pastorală, întrucît el „se mișcă” și se revarsă lăsînd coastele de piatră dezvelite. Iată surprinsă pentru Moldova o asemenea situație: „Munții Dornei sînt azi numai piatră și puhoale, iar ai Vrancei seamănă cu munții arși de prin Algeria. Păduri de stejar, în proprietatea statului, n-au mai rămas, iar de pe la Bîrlad în jos, rar cînd mai vezi o pădure de salcîmi”¹⁴³.

Situația surprinsă în rîndurile de mai sus reliefează în suficientă măsură degradarea terenurilor silvice. Dar iată o caracterizare și a politicii silvice din România în comparație cu a altor state. „Marile societăți străine pentru exploatarea masivelor rășinoase, cu întreprinderi vaste în toate statele..., au exploatat restul pădurilor românești de conifere, fiind mai puțin împiedecate în operațiunile lor și bucurîndu-se de un mai larg concurs în România decît la prevăzătorii Cehoslovaci, Iugoslavi și Austrieci. O marfă ca scîndura de rășinoase, pe care o caută toată lumea, noi ne zorim să o terminăm, iar țări ca Franța și Germania, cu o cultură silvică vestită și cu o gospodărie forestieră apreciată și cunoscută pe întreg globul, își menajează rezervele ce au și cumpără materialul lemnos din străinătate. Cumînțenia și am putea spune chiar zgîrcenia germană și franceză, nu îndreptățește generozitatea noastră și trebuie să ne învedereze odată mai mult că generația de azi nu are dreptul să consume întreg capitalul... forestier”¹⁴⁴.

Faptele consumate obligau nu numai la înfierarea dezastrului înregistrat în masivele forestiere ci și susținerea unei noi viziuni care trebuia să reducă din gravele prejudicii. Cum afirma un cunoscut specialist „Capitalismul... a rupt echilibrul între săteni și pădure, prin speculațiuni...”¹⁴⁵. Același autor îndemna la bararea oricăror sacrificări nechibzuite întrucît „ne amenință un cataclism, în fața căruia nu putem sta cu minele în sîn, *despădurirea trebuie stăvilită la vreme*”¹⁴⁶. La rîndul său, marele prieten și apărător al naturii, Emil Pop, neliniștit de tăierile amenințătoare, demonstra că toleranța care fusese cunoscută pînă la finele crizei economice, ajunsese la „culmi neatînse pînă atunci, care au înfiorat și pe economiștii și silvicultorii străini, observatori”¹⁴⁷. Același autor scria că nu mai era permisă nechibzuința și nepăsarea, că a trecut vremea cînd „silvicultorii au bătut... zadarnic clopotul în dungă”¹⁴⁸, că venise timpul de a se reface mai hotărît patrimoniul forestier. În fine, mai adăugăm un îndemn aparte, susținut cu o patetică forță de sugestie: „Datoria istorică a generației noastre este să deștepte neîntîrziat această conștiință (forestieră), să oprească dezastrul și să înceapă masiv repararea rănilor provocate de o istorie haină”¹⁴⁹ (subl. autorului).

Activitatea pentru reorientarea industriei forestiere. După cum se menționa într-o lucrare din anul 1939, industria prelucrării lemnului se materializa în 787 întreprinderi care utilizau 74 000 H.P. Ca importanță ocupa locul al doilea după industria alimentară, iar prin capitalul investit de 3,5 miliarde se clasa a patra

¹⁴² „Sociologia românească”, anul I, nr. 7—9/1936, p. 12.

¹⁴³ I. Simionescu, *Moldova*, Ed. Cartea Românească, 1939, p. 11.

¹⁴⁴ *Contribuțiuni la problema materiilor prime în România*, vol. I, 1939, p. 33.

¹⁴⁵ I. Ionescu, *Pădurea românească bun al națiunii. Pădurile comunale și alte păduri administrate de stat*, București, 1936, p. 4.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷ Emil Pop, *Pădurile și destinul nostru național*, București, 1942, p. 22.

¹⁴⁸ *Idem*, p. 32.

¹⁴⁹ *Idem*, p. 26.

între industriile țării, după industria alimentară, metalurgică și textilă¹⁵⁰. Rolul hotărâtor îl deținea capitalul particular individual sau societar. Statul, deși era proprietarul celor mai întinse perimetre păduroase, se situa ca proprietar de fabrici forestiere pe un plan cu totul lipsit de importanță (ca pondere în producție). Fabricile statului se găseau amplasate pe teritoriul a zece județe: Ierbuș Reghin, Sighet și Vișeu de Sus din jud. Maramureș, Sebeș din jud. Alba, Mănăstur și Drencova din jud. Severin, Filiași din jud. Dolj, Arnota din jud. Vilcea, Curtea de Argeș din jud. Argeș, Bocancea din jud. Neamț, Poieneasa din jud. Caraș, Sudrigiu-Pietroasa din jud. Arad, Lucăcești din jud. Bacău.

Intervenția statului în economie a început să crească. S-a înființat pe lângă Consiliul de Miniștri, în anul 1938, *Consiliul Superior Economic* cu scop bine definit: valorificarea „mai exigentă” a diferite produse, între care petrolul, cerealele și lemnul. Faptele demonstrează că în privința pădurilor și a lemnului nu s-au elaborat măsuri referitoare la sprijinirea producției de lemn în paralel cu exploatarea rațională a pădurilor, ci s-au înființat numai comisii noi (pluralul) „pentru îndrumarea și încurajarea exportului de lemn”¹⁵¹. Criticul acestor realități, amintea pe drept cuvânt, că „în momentul când ne hotărîm să sporim producția forestieră a țării noastre, trebuie să știm: de unde plecăm și unde ambiționăm să ajungem”¹⁵². Dar tot din rindurile sale rezultă că această cerință-lege pur și simplu nu era luată în considerație.

Dar să urmărim mai îndeaproape transformările survenite în ultimii ani ai perioadei ce o analizăm.

Un primul aspect se referă la *dinamica numărului de muncitori*. Il redăm în contextul industriei prelucrătoare pentru a putea reține mai exact locul ramurii¹⁵³.

Ramurile	1934	1935	1936	1937	1938
Total industria prelucrătoare	185 386	206 100	231 282	246 038	255 356
— ind. textilă	46 121	49 325	56 568	64 742	67 968
— ind. metalurgică	34 254	39 551	50 537	44 144	46 069
— ind. lemnului	28 642	33 829	35 662	39 362	39 371

Observăm: industria lemnului se situa pe locul al treilea, după industria textilă și metalurgică. De asemenea, pentru anii menționați rezultă o creștere a forței de muncă cu peste 37 la sută. Ținând seama de faptul că în acești ani a continuat procesul de concentrare și centralizare a capitalului, creșterea menționată nu a însemnat ceva lipsit de importanță. Deși numărul muncitorilor din industria lemnului a sporit, el nu a mai atins nivelul anului 1926, reprezentând doar 66% în 1935 și 80% în 1937. Aici, desigur, e necesar a interveni cu o subliniere. În noua și ultima perioadă interbelică, pe care o analizăm, s-au făcut simțite tendințele unui proces de organizare a producției la parametri mai ridicați, paralel cu lupta pentru obținerea unor noi produse industrializate (furnir, placaje, panouri mobilă, parchet și altele).

Acest aspect surprinde *gruparea întreprinderilor după numărul de muncitori*¹⁵⁴ (anul 1938). Vezi tabelul din pagina următoare.

Ideea concludentă ce se degajă din lumea cifrelor tabelului constă în aceea că greutatea procesului de producție revenea întreprinderilor unde activau colective mai mari. Același tabel evidențiază că numai în 23 întreprinderi din cele 698 lucrau 14 967 muncitori, adică aproape 1/3 din numărul total.

¹⁵⁰ I. C. Vasiliu, *Probleme actuale în agricultura românească*, București, 1939, p. 50.

¹⁵¹ Cf. P. Ioan, *Sportivitatea producției forestiere*, București, 1939, p. 4.

¹⁵² *Idem*, p. 15.

¹⁵³ „Anuarul statistic al României 1939 și 1940”, p. 472.

¹⁵⁴ M.F.N. „Indicatorul industriei românești” 1938, p. 78 și urm.

Gruparea întreprinderilor după numărul de muncitori	Numărul întreprind.	Total muncitori
1 — 5	91	316
6 — 10	130	1 045
11 — 20	112	1 725
21 — 50	177	5 874
51 — 100	87	6 225
101 — 200	49	7 098
201 — 300	21	5 176
301 — 400	8	2 707
401 — 500	10	4 468
501 — 1 000	11	8 081
peste 1 000	2	2 418

La gruparea întreprinderilor prelucrătoare de lemn, în situația înregistrată mai sus, a contribuit și noua optică înregistrată după criza finalizată în 1933. Astfel constatăm că după 1934 multe din fabricile mai mari de 3—5 gateri au cedat din utilajele lor, rezultând astfel alte fabrici mai mici cu 1—2 gateri. Orientarea era și o consecință a epuizării unor masive păduroase, fapt ce impunea o mai economică redistribuire a capacităților de lucru.

Un nou aspect proiectează schimbările tehnico-economice produse în ramură. El ne edifică asupra tendinței superioare în folosirea materialului lemnos față de anii stabilizării relative și ai crizei economice. Industria lemnului în 1938 ne pune la dispoziție următoarele date: existau 713 întreprinderi, cu un capital investit de 2 274 000 000 lei și o înzestrare tehnică de 64 121 C.P. Personalul era de 43 326 salariați din care 39 371 muncitori. Producția obținută se ridica la 3 584 000 000 lei. Dacă raportăm ramura industriei lemnului față de industria României anului 1938, atenția ne este reținută de următorii parametri: ca număr de întreprinderi (713) se afla pe locul al doilea, era după industria alimentară; ca mărime a capitalului se găsea pe locul al șaptelea (după industria chimică, alimentară, metalurgică, textilă, a materialelor de construcții, și a producției de hârtie și arte grafice); ca forță motrice se situa pe locul al cincilea (după industria chimică, alimentară, metalurgică și textilă); ca personal folosit, pe locul al treilea (după industria textilă și metalurgică); ca producție obținută pe locul al cincilea (după industria alimentară, textilă, hârtie și arte grafice și metalurgică).

Dar să urmărim analitic situația industriei lemnului. Cunoscând structura sa exactă ne dăm seama și mai bine de gradul de prelucrare al lemnului (anul 1938). A se urmări primul tabel din pagina următoare.

Privitor la activitatea industrială e necesar să reliefăm și un alt fapt: contrastele gradului de cartelare. De pildă, în 1937 industria hârtiei înregistra o cartelare care cuprindea 64% din capitalul investit și 41% din valoarea producției, pe când în industria lemnului procentul era neînsemnat, ajungând doar la 2%. De aici se pot trage unele concluzii. Menționăm doar una, care a avut efectul hotărâtor. În ramură, deși dispăruseră multe întreprinderi în timpul crizei economice, se mai mențineau unități mărunte, amplasate în zone retrase, care foloseau puțini muncitori calificați și mai mulți sezonieri. În asemenea condiții, se înțelege că, orice întreprindere ceva mai dezvoltată avea posibilitatea să concureze ușor rezultatele unităților mai mici.

Singura subramură a industriei forestiere, care începând din această perioadă și chiar în anii războiului a cunoscut creșteri simțitoare, a fost producția de placaje speciale, întrucât era în strânsă legătură cu necesitățile industriei aviatice¹⁵⁵. Întreprinderile Insilbuc (Industria silvică din Bucovina), Prohasea din

¹⁵⁵ „Istoria economiei naționale”, vol. II, Ed. didactică și pedagogică, București, 1961, p. 669.

Felul industriei	Număr Intrep.	Capital (mil. lei)	Forță motrice (C.P.)	Personal		
				adm.	muncit.	total
Cherestea	478	1 869	54 649	3 352	34 341	37 693
Țimplării	75	127	1 955	113	1 007	1 120
Mobilă	69	93	2 406	181	1 865	2 046
Ambalaje	21	45	955	54	424	478
Calapoade	17	25	828	57	358	415
Perii	10	29	343	50	454	504
Vehicule	8	6	85	—	29	29
Art. de plută	3	7	52	20	117	137
Diverse	32	72	848	128	776	904
Total	713	2 274	64 121	3 955	39 371	43 326
Hirtie, celuloză și cartoane	20	2 226	47 911	588	5 735	6 293

Delta (Banat), Mundus-Borlova, Armenis de lângă Caransebeș se găseau printre cei mai importanți furnizori de placaje și contraplacaje.

În strînsă legătură cu limitele procesului de industrializare a lemnului, un aspect edificator este acel al folosirii lui drept combustibil. Potrivit unor estimări¹⁵⁶, în consumul de combustibili pentru activități industriale, cărbunele deține 32%, derivatele de petrol 30%, lemnul 26%, gazele naturale 8%, cărbunii de import 3% și energia hidraulică doar 1%. O analiză atentă a acestei statistici ne demonstrează ce uriașă risipă de materii scumpe se făcea (prin folosirea lemnului drept combustibil) în dauna realizării unor produse superioare.

În fine, adăugăm aici și activitatea productivă a cooperativelor forestiere. Pentru a avea unitatea procesului istoric urmărim în continuare aceeași indicatori pe care i-am redat și în capitolele anterioare¹⁵⁷.

	1935	1936	1937	1938
Nr. cooperative forestiere	190	206	262	247
Numărul asociațiilor	22 658	24 221	29 056	28 823
Capital vărsat mil. lei	57,4	52,6	—	—
Fond social mil. lei	91,2	86,3	—	—

Tendența este clară. Dacă urmărim evoluția din anii crizei economice, observăm o scădere la exact jumătate a numărului de cooperative forestiere (vezi p. 238). În noua perioadă asistăm la o revenire; se înregistrează o creștere de la 190 la 247 unități.

Făcînd apel la lucrări din epocă care se referă la acest domeniu, reținem că, deși statistic se evidențiază anumite creșteri, totuși se recunoaște că acest domeniu înregistra piedici și situații confuze. Iată expusă o asemenea idee:

¹⁵⁶ Cf. „Enciclopedia Românică”, vol. III, p. 1033.

¹⁵⁷ Val. Dinu, *Politică forestieră națională...* p. 269; *Raportul anual asupra situației generale a mișcării cooperative*, Buc., 1940, anexa 2.

„Forma, nici acum lămurită a Cooperației forestiere, a dat prilej la confuziuni, nereguli, pierderi : s-a confundat scopul, cu mijloacele”¹⁵⁸ (subl. ns.).

Silviculturn P. Ioan demonștra că deși cooeratia forestieră „și-a pus în gînd să înlocuiască exploatarea ruinătoare a Societăților străine capitaliste”, bilanțul activității nu s-a încheiat cu rezultatele urmărite. Dimpotrivă, s-a constat chiar „aservirea Cooperației forestiere” unor idei și practici împotriva cărora își propuseseră să lupte¹⁵⁹. Iată de fapt expusă clar ideea că veriga respectivă devenea din ce în ce mai expusă subordonării intereselor marelui capital.

În scopul finalizării să prezentăm și ultimul ciclu al circuitului urmărit : comerțul.

Din 1934 se înregistrează o tendință ascensională în exportul de lemn. Iată situația statistică privitoare atît la lemnul de rășinoase cit și de foioase : Ungaria importa 300 627 tone, Grecia 94 894 tone, Palestina 93 195 tone, Egiptul 90 310 tone, Germania 80 260 tone, Franța 46 747 tone, Italia 36 289 tone, alte țări 111 435 tone.

În anul următor, volumul total al exportului a ajuns la 865 998 tone, deci cu 13 241 tone mai mult față de 1934. Valoarea lemnului s-a ridicat la 1 363 604 000 lei (un spor de 17% față de 1932). Subliniem un fapt : în acest an România ca exportatoare de lemn de foc ocupa primul loc printre statele exportatoare din acest domeniu.

În anul 1936 exportul forestier reprezenta 5,3% din exportul total al lemnului european, România păstrînd locul al șaptelea (ca și în 1935) după U.R.S.S., Finlanda, Suedia, Polonia, Cehoslovacia și Austria. Volumul exportului a săltat la 1 040 433 tone (1 891 600 m.c.). Urmărind lista statelor importatoare reținem interesante schimbări. După Ungaria și Germania, pe locul al treilea se găsea Anglia. Piața engleză s-a orientat către cea românească, întrucît Canada a diminuat la maximum exportul. Tot ca un element deosebit, semnalăm exportul transoceanic pentru Brazilia unde s-au comercializat 1 125 vagoane cu rășinoase superioare, față de numai 18 vagoane în 1935.

În 1937 conjunctura pieții a fost și mai antrenantă. Exportul total a evoluat la aproape 1 105 000 tone (2 005 069 m.c.). Din acest volum 25% reprezenta lemn brut și prelucrat de foioase, procentul respectiv însemnînd un adevărat salt.

În fine, în anul 1938, ultimul din această serie care nu a cunoscut penetrația oficială a Germaniei hitleriste, a înregistrat o diminuare a valorificării externe a lemnului. Exportul de lemn industrial a scăzut cu 33% în raport cu anul 1937. Un motiv care a determinat noua orientare a fost și creșterea internă a consumului pentru construcții de apărare și pentru industria chimică (celuloza fiind un element important în producția explozibililor¹⁶⁰). Erau semnele prevestitoare, și din acest domeniu, că nouri tulburi ai divizării Europei se accentuau. Ei erau înregistrați cu multă insistență de busola schimburilor comerciale, între care și de marea piață a lemnului.

Sintetizat, ne referim și la alt aspect al comerțului extern. Urmărind evoluția istorică a raporturilor comerciale dintre anii 1934—1938 se evidențiază legăturile cu Egiptul și cîteva state din Asia Mică. După ce s-a deschis, în Egipt, încă din 1924, o reprezentanță generală pentru țările din zona Mării Mediterane și din Orientul Apropiat¹⁶¹ a fost înființată Camera de Comerț palestiniano-română la Jaffa (în 1933), Camera mixtă de Comerț siriano-libanezo-română cu sediul la Beirut (mai 1937). Aceasta din urmă era, la rîndul ei, autorizată să creeze secții în Irak și Transiordania iar apoi în Yemen, Iran și chiar în India¹⁶². Cu toate aceste state, comerțul cu cereale, animale și lemn constituia un element de certă permanență. În cadrul schimburilor cunoscute, România era unul dintre clienții cei mai stabili, privitor la importul de bumbac. În toată această perioadă

¹⁵⁸ P. Ioan, *Muncă și Creație românească în domeniul forestier*, București, 1939, p. 24.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

¹⁶⁰ Vezi și „Buletinul Conjuncturii Economice Românești”, anul III, nr. 1/1938.

¹⁶¹ Una din agenții funcționa la Alexandria pe str. Promenade de la Reine Nazil (vezi „Argus”, anul XVIII, nr. 7854, din 19 iunie 1939).

¹⁶² Cf. Const. Botoran, *op. cit.*, p. 191.

balanța comercială, și ca urmare raporturile financiare cu statele din Orientul Apropiat, au fost excedentare.

Dacă în această perioadă, an de an, s-a subliniat rolul unui export bazat pe mai multă chibzuință, cu scopul de a se atrage devize în țară, dimpotrivă se cunoaște din partea palatului (Carol al II-lea) o scanda'loasă risipă și afaceri veroase valutate care aveau drept suport grele tranzacții cu „aurul verde“ de pe Domeniile regale ¹⁶³.

Dacă pînă în 1938 (inclusiv) România a folosit și orientat piața în conformitate cu interesele sale (lăsăm la o parte legile și influențele negative ale economiei capitaliste), începînd cu anul 1939, într-un mod abuziv au fost încălțate cele mai elementare norme politice, economice și financiare de către cel de al treilea Reich, pornit pe intronarea „noii ordini“. România, care în întreaga perioadă interbelică a căutat să ducă consecvent o politică de respectarea prevederilor Conferinței de la Paris și apoi a hotărîrilor ce-au emanat din pretoriul Ligii Națiunilor, s-a văzut obligată a intra în sfera cerințelor Germaniei hitleriste.

Penetrația persistentă pe piața românească este demonstrată de raporturile economice din perioada 1934—1938 ¹⁶⁴. În toți acești ani lupta s-a dat pentru a prelua cît mai mult din produsele destinate exportului. Observăm, menținîndu-ne cu analiza numai în domeniul economiei forestiere, că într-un timp scurt, după Ungaria, locul al doilea a revenit Germaniei. Dacă în 1934 a importat 64 758 t., în 1935 cifra a crescut la 148 800 t. material lemnos, pastă de lemn, coajă tani-noasă pentru tăbăcării. După această dată s-a înregistrat o diminuare la 113 589 t. în 1936 și 112 523 t. în 1937, ca apoi să salte la 116 855 t. în 1938 ¹⁶⁵.

Raporturile economice cu Germania vor evolua total defavorabil după 23 martie 1939, cînd a fost încheiat „Tratatul asupra promovării raporturilor economice dintre Regatul Român și Reichul German“. După ratificarea ¹⁶⁶ tratatului s-a cunoscut deschis dictatul economic și monopolul intronat de Reich. Multe din prevederi reinviau pe acelea din Tratatul de pace din 7 mai 1918. Un fapt este clar; în România au început să se creeze societăți mixte, care la rîndul lor orientau viața economică după necesitățile Germaniei. „Colaborarea“ obliga la renunțarea vechilor legături cu piața internațională, la izolarea de vechii parteneri care se găseau în cealaltă coaliție militară. În fine, se decidea ca piața de la gurile Dunării să se transforme într-o zonă auxiliară a rapacelui imperiu ¹⁶⁷.

În anul 1940 s-a cunoscut mai pregnant influența Tratatului din martie. Au crescut în toate domeniile cerințele mașinei de război germane. Monopolul impus

¹⁶³ Din cercetările efectuate de Costin Murgescu se detașează pregnant ideea că dacă în țară se înregistra o adevărată „foame de devize“, palatul a beneficiat fără nici o reținere de convertibilitate și crearea unor depozite în Elveția, Anglia, Spania, Franța, Austria și S.U.A. De unde se constituiau aceste depozite? Căile erau foarte diferite. Un fapt este cert. Un rol important l-au avut și tranzacțiile făcute prin vînzarea lemnului pe diferite piețe de către Administrația domeniilor coroanei. Pentru exemplificare iată o mostră. „Domeniul Broșteni“ a beneficiat de trei autorizații speciale „în compensație“: *prima* (din martie 1936) pentru un export de cherestea în valoare de 30 000 000 lei, parte din sumă revenind unor creditori englezi. *A doua* (din oct. 1936) pentru export de lemn brut, cherestea și derivate în valoare de 7 500 000 lei. *A treia* (din febr. 1937) pentru export de 46 000 000 lei cu scopul stingerii unor datorii la diferite mari societăți industriale și bănci din Occident... În final ce s-a constatat? Mare parte din aceste sume au fost depozitate pe numele lui Carol în scifurile marilor bănci. (Vezi: *Casa regală și afacerile cu devize 1935—1940*, Ed. Academiei, 1970, p. 41—42, 133 și urm.).

¹⁶⁴ Ovidiu Drăgoi, *Relațiunile economice ale României cu Germania 1934—1938*, Tipografia „Rotativa“, București, 1939, p. 20, 41, 55.

¹⁶⁵ Numai în primele 9 luni.

¹⁶⁶ Vezi Legea pentru ratificarea tratatului din 21 iunie 1939, în C. Hamangiu, *Codul general al României*, 1939, partea a II-a, p. 1684—1685.

¹⁶⁷ Cîta dreptate a avut marea istoric și patriot Nicolae Iorga cînd cu uriașă sa posibilitate de previziune afirma: „Ferește-te popor al meu căci mari primejdii îți se pregătesc!“.

începu a-și etala „roadele”. Situația s-a înăsprit mai pronunțat după ciuntirile¹⁶⁸ teritoriale care au culminat cu actul samavolnic, Diktatul de la Viena. Prin acest arbitrar numai pădurea înstrăinată¹⁶⁹ din trupul țării reprezenta aproape 22% din întregul domeniu. Totodată se lovea enorm nu numai în ramura industriei lemnului, ci și în regimul de manifestare și influențare al râurilor de pe cîmpul țării. Cum demonstra reputatul profesor Emil Pop „pădurile înstrăinate... (erau) hotărîtoare pentru regiunile celor mai multe ape românești și deci pentru soarta populației traversate de ele”¹⁷⁰. Cine și cum gospodăria acest teritoriu influența decisiv celelalte zone¹⁷¹. Coridorul trecut în administrația Ungariei hortiste „rețea faza de tinerețe” a vestitelor râuri: Olt, Tîrnave, Mureș, Crișul Repede, Someș, Tisa și chiar a unor afluenți ai Bistriței, Trotușului și Siretului. Ungaria neaplicînd o politică de conservare forestieră, care să influențeze favorabil „casa apelor”, cu adevărat „ține(a) în mînă un mecanism complet de reglaj, care dă(dea) posibilitatea celui ce manevrează, să prăvălească oricînd dezastrul durabil peste agricultura, navigația și națiunea românească”¹⁷².

Starea de incertitudine a Ungariei asupra acestui teritoriu, se poate asemui cu postura unui intrus care se aștepta, oricînd, de-a fi aruncat de pe pămîntul ce nu-i aparținea. Incertitudinea a determinat-o să treacă la o politică sălbatică de tăiere a pădurilor. Însăși populația secuiașcă era îngrozită de ceea ce se consuma sub ochii ei¹⁷³.

Coridorul tăiat, cu acei colți ascuțiți către inima țării, pe lîngă faptul că samavolnic folosea pămîntul românesc, în același timp, a constituit o permanentă amenințare. Granița nefirească, deschisă în trupul țării, în multe privințe se asemăna cu aceea tăiată de Germania în Polonia, pe timpul cunoscutului coridor Danzig.

Modul de lucru al muncitorilor de pădure și a celor care continuau prelucrarea materialului lemnos a atras de timpuriu atenția. Nu întîmplător s-a afirmat că aici se lucra „ca în iad”. Ca atare au apărut diferite catalogări specifice muncii atît lucrătorilor din păduri, cît și a celor de la prelucrare: *iadul verde* (peștru acei ce lucrau în imensitatea pădurilor); *iadul alb* (pentru acei ce munceau la secționarea lemnului și ca atare stăteau permanent într-o atmosferă greoaie de rumeguș); *iadul plutitor* (aluzie la plutașii care conduceau aproape dezbrăcați plutele pentru ca în caz de accident să poată sări cu mica lor buccă în apă).

Cu foarte mici diferențieri aceste „sisteme” de lucru au fost folosite în toată perioada interbelică.

Intrucît arealul de activitate în păduri era extrem de întins și munca din acest domeniu, pe plan organizatoric, a cunoscut anumite deficiențe, a permis stăpînilor de păduri, antreprenorilor și elementelor patronale să se folosească cu dibăcie de situația lor. Munca la pădure nu permitea organizarea unor colective prea mari. Antreprenorii foloseau munca tăietorilor, bardașilor sau ciopliților, a țapinarilor, a cărăușilor sau a plutașilor în funcție de cerințele lor de afaceri. Dacă majoritatea celor ce lucrau în fabrici, la gatere sau la stivuire erau muncitori angajați, în pădure erau folosiți cu preponderență muncitori sezonieri. Sezonierii erau de fapt țărani cu pămînt puțin sau chiar deloc. Acești pâlmași ai satului se deplasau în anumite așezări unde mestereau ca ciopliții sau constructori de case și atenanse, ori, o bună parte de timp deveneau lucrători în pădure. Erau recunoscuți ca neîntrecuți mînuitori ai uneltelor de prelucrat lemnul. Din miștile lor rezultau adevărate lucrări de artă. Ce folose-

¹⁶⁸ V. I. Florescu, *Note asupra României desmembrate*, în „Revista pădurilor”, anul 52, nr. 10/1940, p. 668—671.

¹⁶⁹ Vezi Emil Pop, *Problema pădurilor în Ardealul de Nord*, în „Transilvania”, anul 72, Sibiu, iunie 1941, nr. 4, p. 283.

¹⁷⁰ Emil Pop, *Pădurile și destinul nostru național*, Tipografia „Cartea Românească”, Sibiu, 1943, p. 24.

¹⁷¹ S. Mehedinți, *Ce este Transilvania*, București, 1940.

¹⁷² Emil Pop, *Pădurile și destinul nostru național...*, p. 24.

¹⁷³ Godri Ferencz, *Cerem apărare* în „Magyar Vadászugsag”, nr. 5/1942. (După Emil Pop, *Pădurile și destinul nostru național...*, p. 25).

insă că locul de muncă nu era stabil, nu avea continuitate, fiind obligați, pentru a câștiga modesta existență, a trece chiar într-un singur sezon pe la mai mulți beneficiari. Astfel, *constituiau o adevărată rezervă de muncă*⁷⁴. Așa se explică de ce în statistica interbelică numărul muncitorilor forestieri a fost extrem de ridicat, în anumiți ani ajungând în primul plan.

DE L'HISTOIRE DE LA FORÊT ROUMAINE (IV) LE PATRIMOINE FORESTIER. LES LIMITES DE L'USINAGE DU BOIS

R é s u m é

L'article refait les autres aspects traités antérieurement. Il est dédié à l'évolution (quantitative) du patrimoine forestier. On y présente des aspects négatifs, passés pendant la première guerre mondiale quand les occupants ont attaqué d'une manière sauvage l'espace roumain. On souligne en outre le rôle de la forêt dans la défense du territoire roumain.

On suit, entre 1918 et le moment du Diktat de Vienne la restriction de l'étendue de la forêt tout comme la lutte pour le reboisement menée par l'école forestière auprès de la société des sylviculteurs. Ont critiqué la position de certains cercles politiques qui ne voyait dans la forêt qu'un élément de sauvetage financier.

En fin, l'article présente à l'aide des sources *les limites de l'usinage et de la commercialisation du bois*. On souligne les faits du commerce extérieur et la lutte pour les débouchés ou pour le maintien des marchés plus anciens. On remarque l'insuffisante industrialisation du bois par suite du manque d'une spécialisation industrielle.

⁷⁴ V. I. Lenin a demonstrat că muncitorii forestieri constituiau „una din părțile componente importante ale proletariatului sătesc, care are petice infime de pământ și este obligat să-și vîndă forța de muncă în cele mai dezavantajoase condiții. Această îndeletnicire este extrem de neregulată și fără caracter permanent. De aceea, muncitorii forestieri constituie o formă a armatei de rezervă (sau a suprapopulației relative din societatea capitalistă) pe care teoria a denumit-o formă latentă” (*Opere complete*, vol. 3, Ed. politică, București, 1963, p. 523).